

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи
доцент _____ І.В. Геруш
“ _____ ” _____ 2021 р.

**ДОВІДНИК ДЛЯ СТУДЕНТА
(СИЛАБУС)
з вивчення навчальної дисципліни
««ВНУТРІШНЯ МЕДИЦИНА»»**

Галузь знань 22 Охорона здоров'я
(код і назва галузі знань)

Спеціальність 225 Медична психологія
(код і назва спеціальності)

Освітній ступінь магістр
(магістр, бакалавр, молодший бакалавр)

Курс навчання 4, 5

Форма навчання денна
(денна, заочна, дистанційна)

Кафедра внутрішньої медицини
(назва кафедри)

Схвалено на методичній нараді кафедри внутрішньої медицини
_____.

Завідувач кафедри внутрішньої медицини, професор _____ О.І. Федів
(підпис)

Схвалено на засіданні кафедри клінічної імунології, алергології та ендокринології
_____.

Завідувач кафедри клінічної імунології,
алергології та ендокринології, професор _____ Н.В.Пашковська
(підпис)

Схвалено на методичній нараді кафедри педіатрії та медичної генетики
_____.

Завідувач кафедри педіатрії та
медичної генетики, професор _____ С.В. Сокольник
(підпис)

Схвалено предметною методичною комісією _____

Голова предметної методичної
комісії _____
(підпис)

В.К. Ташук

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЯКІ ВИКЛАДАЮТЬ НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Кафедра	Внутрішньої медицини
Прізвище, ім'я, по батькові науково-педагогічних працівників, посада, науковий ступінь, вчене звання, e-mail	<p><i>Федів Олександр Іванович</i> – завідувач кафедри, доктор медичних наук, професор, o.fediv@gmail.com;</p> <p><i>Зуб Лілія Олексіївна</i> – професор кафедри, доктор медичних наук, професор, zubliliya7@gmail.com;</p> <p><i>Волошина Лариса Олександрівна</i> – доцент кафедри, доктор медичних наук, доцент, voloshka03@ukr.net;</p> <p><i>Оліник Оксана Юріївна</i> – доцент кафедри, кандидат медичних наук, доцент, olinoks@bsmu.edu.ua;</p> <p><i>Кушнір Леонід Дмитрович</i> - доцент кафедри, кандидат медичних наук, доцент, kushnir.leonid@bsmu.edu.ua;</p> <p><i>Гараздюк Іван Васильович</i> - доцент кафедри, кандидат медичних наук, доцент, i.harazdiuk@gmail.com;</p> <p><i>Патратій Марина Володимирівна</i>- доцент кафедри, кандидат медичних наук, доцент, marina.patratyi@gmail.com;</p> <p><i>Телекі Яна Михайлівна</i> - доцент кафедри, кандидат медичних наук, jana_med@ua.fm;</p> <p><i>Квасницька Ольга Борисівна</i> - доцент кафедри, кандидат медичних наук, доцент, olgakvasnytska370@gmail.com</p> <p><i>Кулачек Вероніка Тарасівна</i> - доцент кафедри, кандидат медичних наук kulachek.veronika@bsmu.edu.ua;</p> <p><i>Гончарюк Дмитро Олександрович</i> - доцент кафедри, кандидат медичних наук, difess@gmail.com;</p> <p><i>Гончарук Людмила Михайлівна</i> - доцент кафедри, кандидат медичних наук, goncharuk.l@bsmu.edu.ua;</p> <p><i>Будзуган Інна Олексіївна</i> - асистент кафедри, кандидат медичних наук, sithinska@ukr.net;</p> <p><i>Присяжнюк Ірина Василівна</i> - доцент кафедри, кандидат медичних наук, prir@ukr.net;</p> <p><i>Ферфецька Катерина Вікторівна</i> – доцент кафедри, кандидат медичних наук, katerinamedicus@gmail.com</p>
Веб-сторінка кафедри на офіційному веб-сайті університету	https://www.bsmu.edu.ua/vnutrishnoyi-meditsini/
Веб-сайт кафедри	http://intmed.bsmu.edu.ua/
E-mail	int_medicine@bsmu.edu.ua
Адреса	М.Чернівці, вул. Головна, 137
Контактний телефон	+38 (03722) 3-32-62
Кафедра	Кафедра клінічної імунології, алергології та ендокринології
Прізвище, ім'я, по батькові науково-педагогічних працівників, посада, науковий ступінь, вчене звання, e-mail	<p>Пашковська Наталія Вікторівна- завідувач кафедри, доктор медичних наук, професор nvpashkovska@gmail.com;</p> <p>Павлович Лариса Борисівна – доцент кафедри, кандидат медичних наук</p>

	<p>yarpavlovych@gmail.com; Піддубна Антоніна Анатоліївна - доцент кафедри, кандидат медичних наук a.poddubna78@gmail.com; Паньків Іван Володимирович - доцент кафедри, доктор медичних наук ip@bsmu.edu.ua; Оленович Ольга Анатоліївна - доцент кафедри, кандидат медичних наук olcka76@gmail.com; Маслянюк Віталій Антонович - доцент кафедри, кандидат медичних наук v_maslyanko@ukr.net; Марчук Юлія Федорівна - доцент кафедри, кандидат медичних наук marchuk_u@yahoo.com; Абрамова Наталія Орестівна - доцент кафедри, кандидат медичних наук natalloka84@gmail.com</p>
Веб-сторінка кафедри на офіційному веб-сайті університету	http://endos.bsmu.edu.ua/
Веб-сайт кафедри	
E-mail	immunology@bsmu.edu.ua
Адреса	м. Чернівці, вул. Федьковича ,48,50,54 м.Чернівці, вул. О.Гузар, 2
Контактний телефон	+38(03722) 3-10-81; +38(03722) 3-21-51.

Кафедра	кафедра педіатрії та медичної генетики
Прізвище, ім'я, по батькові науково-педагогічних працівників, посада, науковий ступінь, вчене звання, e-mail	Ластівка Ірина Володимирівна – доцент кафедри педіатрії та медичної генетики, кандидат медичних наук, доцент, lastivka.iv@bsmu.edu.ua ; Андрійчук Денис Романович – доцент кафедри педіатрії та медичної генетики, кандидат медичних наук, andreychuk_denis@bsmu.edu.ua ; Ризничук Мар'яна Олександрівна – доцент кафедри педіатрії та медичної генетики, кандидат медичних наук, riznichuk@bsmu.edu.ua
Веб-сторінка кафедри на офіційному веб-сайті університету	https://www.bsmu.edu.ua/pediatriyi-ta-medichnoyi-genetiki/
Веб-сайт кафедри	http://pmg.bsmu.edu.ua/
E-mail	pediatry_gen@bsmu.edu.ua
Адреса	м. Чернівці, пр. Незалежності, 98
Контактний телефон	+38 (0372) 54-26-82

2. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Статус дисципліни	нормативна
Кількість кредитів	7
Загальна кількість годин	210
Лекції	36
Практичні заняття	138
Самостійна робота	36

3. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (АНОТАЦІЯ)

Вивчення навчальної дисципліни «Внутрішня медицина» надає змогу студентам опанувати знання щодо принципів діагностики та лікування найпоширеніших захворювань внутрішніх органів, надання невідкладної допомоги при виникненні невідкладних станів та формує вміння застосовувати знання з патології внутрішніх органів у процесі подальшого навчання та професійній діяльності відповідно до принципів доказової медицини.

4. ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Перелік нормативних документів:

- Положення про організацію освітнього процесу (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/polozhennya-pro-organizacziyu-osvitnogo-proczesu-u-vdnzu-bukovinskij-derzhavnij-medichnij-universitet.pdf>);
- Інструкція щодо оцінювання навчальної діяльності студентів БДМУ в умовах впровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/bdmu-instrukcziya-shhodo-oczinyuvannya-%D1%94kts-2014-3.pdf>);
- Положення про порядок відпрацювання пропущених та незарахованих занять (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/reworks.pdf>);
- Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/07/polozhennya-pro-apelyacziyu-rezultativ-pidsumkovogo-kontrolyu-znan.pdf>);
- Кодекс академічної доброчесності (https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/kodeks_academic_faith.pdf);
- Морально-етичний кодекс студентів (https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/ethics_code.docx);
- Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/antiplagiat-1.pdf>);
- Положення про порядок та умови обрання студентами вибіркового дисциплін (https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/nakaz_polozhennyz_vybirkovi_dyscopyliny_2020.pdf);
- Правила внутрішнього трудового розпорядку Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет» (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/17.1-bdmu-kolektivnij-dogovir-dodatok.doc>).

4.2. Політика щодо дотримання принципів академічної доброчесності здобувачів вищої освіти:

- самостійне виконання навчальних завдань поточного та підсумкового контролів без використання зовнішніх джерел інформації;
- списування під час контролю знань заборонені;
- самостійне виконання індивідуальних завдань та коректне оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей.

4.3. Політика щодо дотримання принципів та норм етики та деонтології здобувачами вищої освіти:

- дії у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики та деонтології;
- дотримання правил внутрішнього розпорядку університету, бути толерантними, доброзичливими та виваженими у спілкуванні зі студентами та викладачами, медичним персоналом закладів охорони здоров'я;
- усвідомлення значущості прикладів людської поведінки відповідно до норм академічної доброчесності та медичної етики.

4.4. Політика щодо відвідування занять здобувачами вищої освіти:

- присутність на всіх навчальних заняттях (лекціях, практичних (семінарських) заняттях, підсумковому модульному контролю) є обов'язковою з метою поточного та підсумкового оцінювання знань (окрім випадків з поважних причин).

4.5. Політика дедлайну та відпрацювання пропущених або незарахованих занять здобувачами вищої освіти:

- відпрацювання пропущених занять відбувається згідно з графіком відпрацювання пропущених або незарахованих занять та консультацій.

5. ПРЕРЕКВІЗИТИ І ПОСТРЕКВІЗИТИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ)

Перелік навчальних дисциплін, на яких базується вивчення навчальної дисципліни	Перелік навчальних дисциплін, для яких закладається основа в результаті вивчення навчальної дисципліни
анатомія та фізіологія людини	профільні клінічні професійно-практичні дисципліни
медична біологія	
медична та біологічна фізика	
гістологія, цитологія та ембріологія	
мікробіологія, вірусологія та імунологія	
патологічна фізіологія	
пропедевтика внутрішньої медицини	

6. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

6.1. Мета викладання навчальної дисципліни є навчання студентів теоретичним основам, навичкам обстеження соматичних хворих, методології постановки діагнозу захворювань внутрішніх органів, вибору тактики лікування та надання термінової допомоги при невідкладних станах у внутрішній медицині, а також визначення етіологічних факторів і патогенетичних механізмів розвитку основних захворювань внутрішніх органів.

6.2. Завдання: оволодіння методикою проведення суб'єктивного та об'єктивного обстеження пацієнта; складання плану додаткового обстеження при різних захворюваннях внутрішніх органів; оцінювання результатів дослідження (лабораторних та інструментальних); оцінювання стану здоров'я пацієнта; вивчення основних патологічних симптомів і синдромів; оволодіння переліком необхідних медичних маніпуляцій та планування тактики ведення хворого з патологією внутрішніх органів.

7. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ФОРМУВАННЮ ЯКИХ СПРИЯЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА:

7.1 інтегральна:

мати здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності у галузі охорони здоров'я, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог.

7.2 Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях

ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел із застосуванням інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК 3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 4. Здатність приймати обґрунтовані та фахові рішення.

ЗК 5. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 6. Здатність працювати в команді, мотивувати людей та рухатись до спільної мети.

ЗК 7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

7.3 фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 1. Здатність до збирання та критичного опрацювання, аналізу та узагальнення медичної та психологічної інформації з різних джерел.

ФК 2. Здатність узагальнювати інформацію щодо суб'єктивних і об'єктивних проявів психологічних проблем, субклінічних хворобливих станів та захворювань.

ФК 3. Здатність встановити психологічний контакт із пацієнтам з метою подальшого формулювання повного функціонального діагнозу та/або діагностичного формулювання, в т.ч. реєстр-синдрому з урахуванням оцінки фізичного, психічного розвитку, клінічного діагнозу та диференційної діагностики.

ФК 4. Здатність до вибору оптимальних методів та проведення клінічної / психологічної діагностики пацієнта.

ФК 5. Здатність до оцінювання результатів діагностики, лабораторних та інструментальних досліджень, проведення психологічного дослідження та аналізу, систематизації, оцінювання психометричних та психодіагностичних методик, формулювання аргументованих висновків та рекомендацій.

ФК 6. Здатність до визначення обсягу, порядку та характеру заходів надання медико-психологічної допомоги, з урахуванням вікових, гендерних, культуральних, особистісних та інші індивідуальних особливостей пацієнтів.

ФК 7. Здатність до використання науково верифікованих методів та технік, використання моно- і комбінованих схем комплексного лікування з застосуванням медикаментозної терапії.

ФК 8. Здатність до діагностування невідкладних станів, визначення тактики і надання екстреної та невідкладної медичної допомоги.

ФК 9. Здатність до проведення експертної оцінки психологічного стану людини та експертизи працездатності (медико-соціальної, військово-лікарської, психолого-психіатричної, судової, медико-педагогічної).

8. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ.

Програмні результати навчання (ПРН), формуванню яких сприяє навчальна дисципліна: Обирати та застосовувати надійний діагностичний та психодіагностичний інструментарій для здійснення медичних та психологічних інтервенцій. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження, критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки, представляти результати власних досліджень усно / письмово для поінформованої аудиторії. Здійснювати ідентифікацію, підготовку і виконання психологічного (медико-психологічного) втручання, яке необхідне для досягнення поставленої мети, використовуючи результати психодіагностики. Визначати принципи, тактику, характер лікування, реабілітації, медичної, психологічної, психо-консультаційної (психотерапевтичної), медико-психологічної допомоги. Інтерпретувати та прогнозувати вплив лікування на перебіг хвороби / розладу з метою оптимізації програм медичної, психологічної та медико-психологічної допомоги. Визначати та вести контингент осіб, яким надається медична, психологічна та медико-психологічна, в т.ч. екстренна, допомога. Вести медичну документацію згідно вимог чинного законодавства та стандартів. Відшукувати необхідну інформацію у професійній та науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати цю інформацію, застосовувати її для вдосконалення медичної практики. Проводити обстеження та/або патопсихологічну діагностику з метою прогнозування результатів лікування та/або медико-психологічної (психологічної) допомоги на всіх її етапах. Приймати ефективні рішення, у тому числі, в умовах невизначеності.

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

8.1. Знати: частоту природженої та спадкової патології у різні періоди онтогенезу; генетичні аспекти росту і розвитку плоду; особливості ембріонального і фетального періодів внутрішньоутробного розвитку; етіологію, патогенез, класифікацію природжених вад розвитку; класифікацію спадкової патології; зміст, поняття, ефекти хромосомного і геномного імпринтингу; летальні ефекти мутацій; принципи та етапи проведення клініко-генеалогічного

обстеження; критерії різних типів успадкування; методи фарбування хромосом; типи порушень в хромосомному наборі: структурні, числові, принципи організації скринуючих програм; базові методи дослідження при підозрі на спадкові хвороби обміну речовин (СХО); базові молекулярні методи дослідження; класифікацію вад розвитку; узгодженість характеру порушень з етапами онтогенезу (гемато-, ембріо-, фетопатія); морфогенетичні варіанти і значення в діагностиці спадкових синдромів і природжених станів; загальні питання етіології, патогенезу та класифікацію моногенних захворювань; класифікацію і ведучі симптоми спадкових захворювань сполучної тканини; клініку, генетику, діагностику синдрому Елерса-Данлоса; класифікацію і ведучі симптоми спадкових нервово-м'язевих захворювань; класифікацію спадкових хвороб нирок; клініку, генетику, діагностику СХО амінокислот та СХО вуглеводів; загальну характеристику факоматозів; загальну характеристику онкогенетичних синдромів; етіологію лізосомних хвороб накопичення; загальні принципи лікування спадкових хвороб, реабілітації і соціальної адаптації хворих; етіологію, цитогенетику, патогенез і характеристики хромосомних хвороб; сучасні можливості пренатальної діагностики; особливості клінічних проявів окремих синдромів: Дауна, Патау, Едварда, «котячого крику», Шерешевського-Тернера, Клайнфельтера; загальну характеристику, принципи класифікації та діагностики мітохондріальної патології; клініку, генетику, діагностику, терапію синдромів MERRF та MELAS; загальні принципи лікування мітохондріальних хвороб; загальну характеристику мультифакторіальних захворювань, генеалогічний, близнюковий і популяційно-статистичний методи аналізу мультифакторіальних захворювань; генетичні основи різних форм злоякісного росту; рівні профілактики спадкових хвороб; покази до проведення медико-генетичного консультування; покази до проведення пренатальної діагностики; методи пренатальної діагностики; принципи відбору нозологічних форм, що підлягають просіючій доклінічній діагностиці; деонтологічні питання просіючих програм; етіологічні та патогенетичні фактори ендокринних захворювань, захворювань травного каналу, гепатобіліарної системи та підшлункової залози, сечовивідної системи, основних захворювань суглобів та сполучної тканини; типову клінічну картину захворювань сечовивідної системи, основних захворювань суглобів та сполучної тканини, захворювань травного каналу, гепатобіліарної системи та підшлункової залози; основні варіанти перебігу та ускладнення захворювань сечовивідної системи, основних захворювань суглобів та сполучної тканини, захворювань травного каналу, гепатобіліарної системи та підшлункової залози; основні інвазивні та неінвазивні діагностичні методи, що застосовуються в ендокринології, гастроентерології, ревматології, нефрології, показання та протипоказання для їх проведення, можливі ускладнення; техніку проведення пункції черевної порожнини (парацентез); техніку очищення кишківника (гіпертонічна, очисна і сифонна клізми, пальцеве очищення прямої кишки); покази та протипокази до проведення фізіотерапевтичних процедур

8.2. Уміти:

- Визначати провідний симптомокомплекс при оцінці фенотипу пробанда з синдромом Марфана.
- Визначити критерії діагностики муковісцидозу.
- Визначити критерії полігенної схильності.
- Аналізувати результати біохімічного скринінгу.
- Проводити опитування та фізикальне обстеження хворих із захворюваннями органів травного каналу, гепатобіліарної системи та підшлункової залози, із основними захворюваннями суглобів та сполучної тканини, із захворюваннями сечовивідної системи, із захворюваннями ендокринної системи;
- Проводити клінічну інтерпретацію результатів додаткових методів обстеження (біохімічних печінкових тестів, езофагогастродуоденофіброскопії, рентгенологічного дослідження органів травлення, сканограм та ультразвукового дослідження печінки, жовчевого міхура, підшлункової залози, імуноферментного аналізу на вірусні гепатити, рН-метрії шлунка, результатів дуоденального та шлункового зондування,

результатів комп'ютерної томографії та магнітно-ядерної томографії внутрішніх органів)

- Інтерпретувати результати додаткових методів обстеження (загального аналізу сечі, проб Зимницького, Нечипоренка, Реберга, результатів біохімічного дослідження функціонального стану нирок, результатів комп'ютерної томографії та магнітно-ядерної томографії нирок тощо)
- Трактувати лабораторні показники при ревматологічних захворюваннях (ревмопроби, аутоімунні маркери тощо)
- Трактувати дані ехокардіографічного дослідження та променевого обстеження суглобів
- Складати план обстеження хворих з захворюванням сечовивідної системи, хворих з основними захворюваннями суглобів та сполучної тканини, хворих із основними захворюванням травного каналу, гепатобіліарної системи та підшлункової залози, хворих із основними ендокринними захворюваннями
- Проводити диференціальний діагноз, на підставі аналізу даних лабораторного та інструментального обстеження, обґрунтовувати та формулювати діагноз при захворюваннях сечовивідної системи, при захворюваннях суглобів та сполучної тканини, при основних захворюваннях травного каналу, гепатобіліарної системи та підшлункової залози, при основних ендокринних захворюваннях
- Призначати лікування, проводити первинну та вторинну профілактику при захворюваннях сечостатевої системи, при основних захворюваннях кістково-м'язової системи та сполучної тканини, при захворюваннях травного каналу, гепатобіліарної системи та підшлункової залози, при ендокринних захворюваннях
- Діагностувати та надавати допомогу при невідкладних станах в ендокринології
- Діагностувати та надавати допомогу при невідкладних станах в гастроентерології
- Діагностувати та надавати допомогу при гострій нирковій недостатності
- Здійснювати етапи медичної реабілітації хворого згідно рекомендацій після стаціонарного лікування
- Проводити пропаганду здорового способу життя
- Організовувати лікувальне харчування. Проводити консультації пацієнтів з питань раціонального і дієтичного харчування.

8.3. Демонструвати:

-володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципи фахової субординації

9. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 210 годин 7 кредитів ЄКТС.

Модуль 1. Основи внутрішньої медицини (ендокринологія, медична генетика, гастроентерологія, нефрологія, ревматологія).

Змістовий модуль 1. Діагностика, лікування та профілактика хвороб ендокринної системи

Змістовий модуль 2. Медична генетика.

Змістовий модуль 3. Основи діагностики, лікування та профілактики хвороб органів травлення.

Змістовий модуль 4. Основи діагностики, лікування та профілактики хвороб сечостатевої системи.

Змістовий модуль 5. Основи діагностики, лікування та профілактики хвороб кістково-м'язової системи та сполучної тканини.

Змістовий модуль 1: «Діагностика, лікування та профілактика хвороб ендокринної системи» (49 годин, 1 кредит)

ТЕМА 1. Цукровий діабет, класифікація, етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика. Визначення цукрового діабету. Епідеміологія діабету в Україні і

світі, прогноз захворюваності, поширеність цукрового діабету в різних вікових групах. Етіологія і патогенез цукрового діабету. Цукровий діабет тип 1: роль вірусної інфекції та автоімунних процесів, генетичної схильності. Цукровий діабет тип 2: роль генетичної схильності, ожиріння, зовнішніх факторів. Інсулінорезистентність та порушення секреції інсуліну. Класифікація порушень глікемії (ВООЗ, 1999 р.), клінічні форми цукрового діабету. Клініка цукрового діабету. Основні клінічні симптоми цукрового діабету. Ознаки різних типів діабету. Характеристика уражень внутрішніх органів за цукрового діабету: серцево-судинної системи, гепатобіліарної системи, органів сечовиділення, діабетичні остеоартропатії. Діагностика цукрового діабету. Критерії діагностики цукрового діабету та інших категорій гіперглікемії (ВООЗ, 1999 р.). Показання та правила проведення глюкозотолерантного тесту. Діагностичне значення визначення глікованого гемоглобіну, фруктозаміну, С-пептиду, глюкозурії, кетонурії.

ТЕМА 2. Цукровий діабет типу 1 і 2, сучасні методи терапії. Основні методи лікування ЦД, дієтотерапія, дозоване фізичне навантаження, цукрознижувальна фармакотерапія, навчання хворого самоконтролю. Дієтотерапія цукрового діабету. Сучасні принципи дієтотерапії: фізіологічність, енергетична цінність, обмеження рафінованих вуглеводів, вживання харчових волокон, мікроелементів, вітамінів. Дозоване фізичне навантаження та правила його призначення. Критерії компенсації вуглеводного обміну у хворих на ЦД типу 1. Інсулінотерапія. Класифікація препаратів інсуліну, препарати короткої та тривалої дії, аналоги інсуліну ультракороткої та тривалої дії. Характеристика основних препаратів інсуліну в т.ч. вітчизняного виробництва ЗАТ “Індар” та “Фармак”. Показання, протипоказання. Розрахунок добової потреби в інсуліні. Корекція дози інсуліну за допомогою хлібних одиниць. Режим інсулінотерапії: традиційна та інтенсифікована інсулінотерапія. Ускладнення інсулінотерапії: гіпоглікемічні стани, алергія до інсуліну, постін’єкційні ліподистрофії, інсулінорезистентність, хронічне передозування інсуліну (синдром Сомоджі), інсулінові набряки. Основні принципи лікування діабету 2 типу. Критерії компенсації обміну речовин, досягнення нормоглікемії. Пероральні цукрознижувальні препарати. Похідні сульфонілсечовини, нессульфонілсечовинні секретогени інсуліну, бігуаніди, глітазони, акарбоза. Характеристика препаратів, механізм їх дії, побічні реакції, показання та протипоказання. Санаторно-курортне лікування.

ТЕМА 3. Гострі та хронічні ускладнення цукрового діабету. Особливості перебігу та лікування цукрового діабету у хірургічних хворих, при вагітності. Діабетичні ангіопатії та нейропатії. Класифікація. Діабетична нефропатія: стадії розвитку, діагноз, диференційний діагноз, лікування та профілактика. Діабетична ретинопатія: стадії процесу, діагноз, профілактика та лікування. Діабетична нейропатія, класифікація, діагностика та лікування. Синдром діабетичної стопи: класифікація, діагностика, алгоритм лікування. Діагностика і хірургічне лікування діабетичної ангіопатії нижніх кінцівок. Діабетична гангрена. Особливості проведення термінових та планових хірургічних втручань у хворих на цукровий діабет. Принципи лікування вагітних, хворих на цукровий діабет. Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров’я» для хворих.

Гіпоглікемічна кома, гіпоглікемічні стани. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування. Кетоацидотичні стани з діабетичною (гіперкетонемічною) комою. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційний діагноз, лікування. Гіперосмолярна (неацидотична) діабетична кома. Молочнокислий ацидоз і кома.

ТЕМА 4. Йододефіцитні захворювання щитоподібної залози. Гіпотиреоз. Класифікація, діагностика, клініка, лікування. Тиреоїдити. Рак щитоподібної залози. Визначення поняття “йододефіцитні стани”. Прояви йодного дефіциту. Визначення йододефіцитних територій за поширеністю зобу у різних вікових групах та даними йодурії. Визначення розмірів щитоподібної залози. Вікова динаміка об’єму залози. Визначення зоба. Поняття про простий нетоксичний та вузлові форми зоба. Вплив екзогенних чинників довкілля та техногенних катастроф на об’єктах атомної енергетики на стан щитоподібної залози та поширеність її патології. Йодна профілактика: масова, групова, індивідуальна. Значення

вживання йодованої солі у профілактиці йододефіцитних захворювань. Обмеження для використання препаратів на основі калію йодиду. Гіпотиреоз, етіологія, патогенез та клінічні ознаки. Обґрунтування діагнозу. Гіпотиреоз первинний, центральний, периферичний, субклінічний, транзиторний. Своєчасна діагностика природженого гіпотиреозу. Субклінічний гіпотиреоз. Вагітність та гіпотиреоз. Вікові особливості перебігу гіпотиреозу. Гіпотиреоз на тлі автоімунних поліендокринопатій. Лікування гіпотиреозу. Медико-соціальна експертиза хворих на гіпотиреоз. Тиреоїдити: класифікація, етіологія, клінічний перебіг, діагностика, лікування. Диференційна діагностика тиреоїдитів з гострим клінічним перебігом. Хронічний тиреоїдит. Обґрунтування діагнозу автоімунного тиреоїдиту. Вузлові форми зоба. Моніторинг пацієнтів із вузлами у щитоподібній залозі.

Патоморфологічна класифікація пухлин щитоподібної залози. Обґрунтування діагнозу раку щитоподібної залози. Роль аварії на Чорнобильській АЕС у зростанні захворюваності на рак щитоподібної залози. Сучасна схема лікування, реабілітації та диспансерного спостереження хворих на рак щитоподібної залози.

Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

ТЕМА 5. Тиреотоксикоз. Клінічні форми. Діагностика, лікування. Захворювання прищитоподібних залоз. Курація хворих. Захворювання, що супроводжуються тиреотоксикозом. Етіологія, патогенез, клінічні прояви дифузного токсичного зоба, тиреотоксична та ендокринна офтальмопатія. Вікові особливості перебігу токсичного зоба у дітей та людей похилого віку. Клінічні відмінності вузлового токсичного зоба. Обґрунтування діагнозу тиреотоксикозу. Медикаментозне, хірургічне лікування токсичного зоба, використання I^{131} з лікувальною метою. Ускладнення лікування зоба. Медико-соціальна експертиза хворих на токсичний зоб. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

Анатомо-фізіологічні дані прищитовидних залоз. Паратиреоїдний гормон. Механізм дії. Гіперпаратиреоз. Етіологія. Патогенез. Класифікація. Клініка, клінічні форми гіперпаратиреозу. Діагностика. Диференційна діагностика. Лікування. Показання до хірургічного лікування. Післяопераційний період і реабілітація хворих. Медикаментозна терапія. Гіпопаратиреоз. Етіологія. Патогенез. Класифікація. Клініка. Діагностика. Диференційна діагностика. Прогноз. Профілактика. Лікування. Клінічні форми.

Проведення курації хворого, написання історії хвороби згідно із затвердженою схемою.

ТЕМА 6. Хронічна недостатність кори надниркових залоз: етіологія, патогенез, клініка, діагностика, профілактика та лікування. Гостра недостатність кори надниркових залоз.

Гормонально-активні пухлини надниркових залоз. Ожиріння. Анатомо-фізіологічні дані. Гормони кори та мозкового шару надниркових залоз. Визначення поняття, поширеність гострої та хронічної недостатності кори надниркових залоз. Хронічна недостатність надниркових залоз (хвороба Аддісона). Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, профілактика та лікування. Гостра недостатність надниркових залоз. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, профілактика та лікування. Класифікація пухлин надниркових залоз. Синдром Іценко-Кушинга (кортикостерома, глюкокортикома). Клініка, діагностика та диференційна діагностика, лікування. Андростерома, кортикостерома. Клініка, діагностика та диференційна діагностика, лікування. Первинний гіперальдостеронізм (синдром Кона). Клініка, діагностика та диференційна діагностика, лікування. Феохромочитома. Клініка, діагностика та диференційна діагностика, лікування. Визначення природженої гіперплазії кори надниркових залоз. Клінічні форми, діагностика, лікування. Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих. Ожиріння. Етіологія та патогенез. Класифікація. Клініка. Діагностика. Лікування. Ожиріння у дітей та підлітків.

ТЕМА 7. Захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи, порушення росту. Захворювання статевих залоз. Класифікація гіпоталамо-гіпофізарних захворювань.

Акромегалія. Етіологія і патогенез. Клініка. Діагностика та диференційна діагностика. Лікування. Хвороба Іценка-Кушинга. Етіологія і патогенез. Класифікація. Клініка. Діагностика та диференційна діагностика. Лікування. Синдром гіперпролактинемії. Класифікація. Етіологія і патогенез. Клініка. Діагностика, диференційна діагностика. Лікування. Гіпопітуїтаризм. Етіологія і патогенез. Клініка. Діагностика і диференційна діагностика. Лікування. Нецукровий діабет. Етіологія і патогенез. Клініка. Діагностика та диференційна діагностика. Лікування. Причини низько- та високорослості. Гіпопітуїтаризм з переважною соматотропною недостатністю (гіпофізарний нанізм). Класифікація. Етіологія і патогенез. Клініка. Діагностика і диференційна діагностика. Лікування. Гіпофізарний гігантизм. Етіологія і патогенез. Клініка. Діагностика і диференційна діагностика. Лікування. Статеві залози у чоловіків та жінок. Гормони. Природжені порушення статевого диференціювання. Агенезія гонад. Синдром Шерешевського – Тернера. Синдром гермафродитизму. Крипторхізм. Синдром моно- та анорхізму. Синдром Клайнфельтера. Порушення статевого розвитку у хлопчиків та дівчаток. Клімакс у жінок та чоловіків.

ТЕМА 8. Захист історії хвороби. Підсумкове заняття змістовного модуля «Діагностика, лікування та профілактика хвороб ендокринної системи».

Змістовий модуль 2. „Медична генетика” (25 годин, 1 кредит)

ТЕМА 9. Предмет і завдання медичної генетики. Роль спадковості в патології людини. Клініко-генеалогічний метод. Цитогенетичні і молекулярно-генетичний методи. Біохімічні методи.

Предмет і завдання медичної генетики. Роль медико-генетичних знань у практичній роботі лікаря. Місце медичної генетики у системі медичних знань, взаємозв'язок медичної генетики з іншими клінічними дисциплінами. Зростання питомої ваги спадкової патології у структурі захворюваності, смертності та інвалідизації населення. Відносний ріст кількості спадкових хвороб: популяційно-генетичні, екологічні, соціально-економічні і демографічні аспекти.

Класифікація спадкової патології. Мутації як етіологічні фактори. Геномні, хромосомні і генні мутації. Моногенна патологія. Екогенетичні хвороби і хвороби зі спадковою схильністю. Хромосомні хвороби. Хвороби соматичних клітин. Причини мутацій. Фізичні, хімічні, біологічні мутагени. Спонтанний і індукований мутагенез (методи вивчення, обліку і контролю за мутагенними ефектами антропогенних факторів навколишнього середовища).

Спадковість і патогенез. Генетичний контроль патологічних процесів. Особливості патогенезу спадкових хвороб у зв'язку з характером ушкодження генетичних структур. Специфіка патогенезу хромосомних хвороб, загальні закономірності. Феноцитогенетичні кореляції. Загальні механізми патогенезу моногенних спадкових хвороб. Патогенез хвороб зі спадковою схильністю і фактори ризику, асоціація з менделюючими ознаками чи маркерами. Хромосомний і геномний імпринтинг (зміст, поняття, ефекти).

Спадковість і клінічна картина. Клінічний поліморфізм і модифікуючий вплив генотипу на прояви патологічної мутації. Генетичні аспекти поліморфізму спадкової патології.

Спадковість і наслідки захворювань. Летальні ефекти мутацій (їх значення в перинатальній, ранній дитячій смертності, зв'язок з безпліддям, мимовільним викиднем). Спадково обумовлені патологічні реакції на різні лікарські засоби. Неспецифічні ефекти патологічних мутацій і хронізація хвороб. Генетичні фактори і вилучення.

Етапи проведення клініко-генеалогічного обстеження. Основні поняття: родовід, пробанд, легенда родоvodu, умовні позначення. Методика збирання генеалогічної інформації та її особливості при різних видах патології.

Значення клініко-генеалогічного методу в клінічній практиці для з'ясування природи захворювання, оцінки клінічних проявів, диференційної діагностики спадкових форм патології, вивчення генетичної гетерогенності захворювань, оцінки ризику виникнення нових випадків захворювань у родині, прогноз хвороби та життя.

Критерії різних типів спадкування: аутосомно-домінантного, аутосомно-рецесивного, Х-зчепленого доміантного, Х-зчепленого рецесивного, голандричного, мітохондріального. Характер родоводів, співвідношення статей, сегрегація патологічних ознак у родинах. Залежність характеру родоводу від частоти генів у популяції. Рецесивна патологія і кровне споріднення. Поняття «спорадичний випадок», можливі причини «спорадичних випадків» у родині, мутацій *de novo*. Феномен антиципації.

Генеалогічний аналіз при мультифакторіальних захворюваннях: залежність величини повторного ризику від статі ураженого індивіда, кількості уражених родичів, ступеня споріднення з пробандом, питомої ваги захворювань.

Галузь застосування цитогенетичних методів: діагностика спадкової патології, вивчення мутаційного процесу, дослідження нормального поліморфізму хромосом.

Варіанти цитогенетичних методів дослідження. Поняття про каріотип. Сучасні методи дослідження хромосом: прометафазний аналіз, флуоресцентна гібридизація *in situ*, авторадіографічне дослідження, хромосомспецифічні та регіонспецифічні молекулярні зонди.

Значення цитогенетичного методу в клінічній практиці: діагностика хромосомних хвороб, діагностика ряду менделюючих захворювань, пов'язаних з хромосомною нестабільністю, діагностика онкологічних захворювань і деяких форм лейкозів, оцінка мутагенних ефектів лікарських засобів, моніторинг впливів ушкоджених факторів навколишнього середовища.

Універсальність методів ДНК-діагностики, можливості їх використання. Характеристика основних методичних підходів (виділення ДНК, рестрикція ДНК, блотгібридизація, секвенування). Методи ПЛР, ПДРФ.

Можливості молекулярно-генетичних методів у діагностиці спадкових хвороб. Пренатальна, доклінічна діагностика захворювань та діагностика гетерозиготних станів. Покази до застосування молекулярно-генетичних методів та їх обмеження. Новітні методи ідентифікації мутацій метод ДНК-чипів.

Метод ПДРФ для визначення поліморфних сайтів.

Значення біохімічних методів у діагностиці спадкових хвороб обміну. Рівні біохімічної діагностики: первинний продукт гена, клітинний рівень, метаболіти в біологічних рідинах.

Просіююча діагностика: якісні та кількісні методи. Перелік основних методів і їх коротка характеристика (якісні тести зі сечею, паперова і тонкошарова хроматографія амінокислот і вуглеводів у сечі та крові, електрофорез, мікробіологічний інгібіторний тест Гатрі, флюорометрія). Просіюючі програми масової діагностики спадкових хвороб і гетерозиготних станів.

Підтверджувальна діагностика. Кількісне визначення ферментів і метаболітів.

Покази до біохімічного дослідження для діагностики спадкових захворювань.

ТЕМА 10. Семіотика спадкових захворювань. Особливості проявів спадкових хвороб.

Морфогенетичні варіанти розвитку. Вади розвитку. Семіотика спадкових захворювань.

Плейотропність дії генів і множинний характер ураження при спадковій патології. Первинна та вторинна плейотропія у клініці спадкових хвороб. Клінічний аспект плейотропії, пов'язаний з диференційною діагностикою синдромальної і несиндромальної патології.

Особливості клінічного огляду хворих та їх родичів, що сприяють діагностиці природженої і спадкової патології. Особливості фенотипу, специфічність спектру морфогенетичних варіантів розвитку при спадковій патології. Антропометрія у діагностиці спадкових хвороб.

Морфогенетичні варіанти розвитку (мікроаномалії, мікроознаки, ознаки дизембріогенезу), їх генез, постнатальна модифікація. Загальні і специфічні морфогенетичні варіанти: значення в діагностиці спадкових синдромів і природжених станів.

Вади розвитку: первинні і вторинні. Ізольовані, системні та множинні природжені вади розвитку. Етіологічна гетерогенність ПВР. Поняття синдрому, асоціації, деформації, дисплазії.

Родина як об'єкт медико-генетичного спостереження: необхідність сімейного підходу. Клінічна значимість явищ неповної пенетрантності та варіаційної експресивності у структурі причин клінічної різноманітності етіологічно єдиних форм спадкової патології. Генетична гетерогенність клінічно подібних форм захворювань.

Особливості проявів спадкових хвороб. Спадкові хвороби з пізнім проявом. Прогредієнтний характер перебігу. Ураженість різних органів і систем: полісистемність ураження. Резистентність до терапії при деяких формах. Узгодженість характеру порушень з етапами онтогенезу: гамето-, ембріо- та фетопатія.

Тема 11. Загальна характеристика моногенної патології. Клініка і генетика окремих форм моногенних хвороб. Спадкові хвороби обміну. Принципи лікування спадкових хвороб, реабілітації і соціальної адаптації. Поширені та раритетні форми. Поширеність серед різних контингентів. Загальні питання етіології і патогенезу моногенних захворювань. Типи генних мутацій. Різноманітність проявів генних мутацій на клінічному, біохімічному, молекулярно-генетичному рівнях. Ефекти пре- та постнатальної реалізації дії мутантних генів.

Механізм патогенезу моногенних захворювань: специфічність мутацій, множинність метаболічних шляхів, множинність функцій білків.

Генетична гетерогенність клінічно подібних форм захворювань. Аспекти гетерогенності: поліалелізм, полілокусність.

Клінічний поліморфізм етіологічно єдиної форми захворювання: варіаційна експресивність. Клінічна різноманітність як результат взаємодії спадкової конституції і модифікуючих факторів навколишнього середовища. Поняття про імпринтинг на генному рівні.

Поняття про гено-, фено- і нормокопії.

Класифікація моногенних захворювань: етіологічна (генетична), органо-системна, патогенетична.

Моногенні синдроми множинних природжених вад розвитку. Загальні ознаки. Клінічні приклади. Синдроми Елерса-Данлоса, Марфана, адреногенітальний синдром. Муковісцидоз. Гіпотиреоз. Спадкові захворювання нирок. Спадкові захворювання кістяка. Факоматози: загальна характеристика, класифікація. Клініка, генетика, діагностика нейрофіброматозу, туберозного склерозу. Профілактика розвитку неоплазій. Тактика ведення хворих на факоматози. Онкогенетичні синдроми (ОГС). Визначення поняття. Етіологія та класифікація. Спадково обумовлені форми неоплазій. Механізм розвитку ОГС, особливості пухлинного росту. Шляхи попередження та тактика ведення пацієнтів при ОГС.

Сучасна класифікація, коротка характеристика груп, труднощі каузальної класифікації. Схема патогенезу спадкових хвороб обміну.

Клініка і генетика окремих форм моногенних хвороб з різними типами успадкування (ФКУ, гомоцистинурія, галактоземія, глікогенози, хвороба Гоше, Німана-Піка). Частота їх у популяції, клінічні форми і варіанти, типи мутацій, патогенез, типова клінічна картина, параклінічні та лабораторні методи діагностики, лікування, прогноз, реабілітація, соціальна адаптація.

Симптоматична і патогенетична терапія. Принципи патогенетичного лікування як основного методу терапії спадкових хвороб. Етіотропне лікування. Генно-інженерні підходи до лікування спадкових хвороб. Генотерапія через соматичні клітини (принципи, методи, результати).

ТЕМА 12. Загальна характеристика хромосомних хвороб. Клініка основних форм хромосомних хвороб. Загальна характеристика мультифакторіальних захворювань. Визначення генетичної схильності. Заходи профілактики. Етіологія і цитогенетика хромосомних хвороб. Класифікація хромосомних хвороб. Хромосомні аберації та геномні мутації. Часткові трисомії і моносомії. Повні і мозаїчні форми. Однобатьківські дисомії. Хромосомний імпринтинг. Вік батьків і частота хромосомних хвороб у дітей.

Патогенез хромосомних хвороб. Залежність важкості клінічної картини від хромосомного дисбалансу, кількості втягнутого в процес еу- і гетерохроматину. Механізми порушення розвитку і виникнення вад розвитку при хромосомних хворобах: нерозходження в мейозі, порушення овогенезу, деконденсація хромосом в ооцитах.

Летальні ефекти хромосомних і геномних мутацій (спонтанний аборт, мертвородження, рання дитяча смертність).

Вади розвитку, втягнення різних систем у патологічний процес, черепно-лицьова дисморфія, затримка темпів психомоторного розвитку, розумова відсталість, ендокринопатія. Прогредієнтний перебіг.

Особливості клінічних проявів окремих синдромів: Дауна, Патау, Едвардса, трисомії 8, трисомії 22, «котячого крику», Вольфа-Хиршхорна, Шерешевського-Тернера, Клайнфельтера, трисомії X, полісомії Y. Популяційна частота. Особливості перебігу вагітності при хромосомних синдромах. Онкогенетичний характер хромосомної патології. Можливості терапії і реабілітації хворих. Пренатальна діагностика хромосомних хвороб.

Роль спадкових факторів і факторів середовища у виникненні поширеної патології неінфекційної етіології. Загальна характеристика мультифакторіальних захворювань: висока частота в популяції; природа статево-вікових розходжень; особливості поширення генів схильності і поширеність хвороб у родині.

Поняття про схильність. Генетичний поліморфізм популяцій. Взаємодія генетичної схильності та специфічних умов навколишнього середовища в розвитку захворювань. Конкретні механізми реалізації спадкової схильності.

Моногенно обумовлена схильність: екогенетична патологія, фармакогенетичні реакції, професійні хвороби.

Полігенна схильність як результат взаємодії неалельних генів. Генетика мультифакторіальних захворювань: термінологія, поняття і зміст. Генеалогічний, близнюковий і популяційно-статистичний методи у клінічному і генетичному аналізі мультифакторіальних захворювань. Особливості збору, верифікації і інтерпретації інформації. Залежність ступеня розвитку мультифакторіальних захворювань від ступеня споріднення з пробандом, важкості його стану, статі пробанда, популяційної частоти, характеру роботи і умов життя. Таблиці емпіричного ризику. Маркери схильності. Фактори підвищеного ризику.

Природжені вади розвитку мультифакторіального походження.

ТЕМА 13. Рівні і шляхи проведення профілактики спадкових хвороб. Медико-генетичне консультування. Пренатальна діагностика. Скринуючі програми. Підсумкове заняття змістовного модуля “Медична генетика”.

Етнічні, географічні, соціальні фактори, що обумовлюють розходження в поширеності спадкової патології. Генетико-демографічні процеси і поширеність спадкових хвороб. Види профілактики спадкових хвороб: первинна, вторинна і третинна профілактика. Рівні профілактики: прегаметичний, презіготичний, пренатальний і постнатальний. Шляхи проведення профілактичних заходів: керування пенетрантністю та експресивністю; елімінація ембріону і плода; планування родини і дітонародження; охорона навколишнього середовища. Форми профілактичних заходів: медико-генетичне консультування; пренатальна діагностика; масові просіюючі програми; «генетична» диспансеризація населення (реєстри); охорона навколишнього середовища і контроль за мутагенністю факторів середовища. Медико-генетичне консультування (МГК) як вид спеціалізованої медичної допомоги населенню. МГК як лікарський висновок. Завдання МГК і покази до скерування хворих та їх родин на МГК. Проспективне і ретроспективне консультування. Генетичний ризик, ступені ризику. Поняття про теоретичний і емпіричний ризик. Принципи оцінки генетичного ризику при моногенній, хромосомній і мультифакторіальній патології. Методика проведення МГК. Розрахунки генетичного ризику; повідомлення інформації пацієнтам; допомога родині у прийнятті рішення. Деонтологічні та етичні питання МГК. Взаємодія лікарів при МГК. Організація медико-генетичної служби в Україні. Історія розвитку допологової діагностики. Пренатальна діагностика як метод профілактики. Загальні покази до пренатальної діагностики. Неінвазивні методи пренатальної діагностики. Ультразвукове дослідження: принципи, покази, терміни проведення, ефективність діагностики різних захворювань плода, оцінки стану плаценти, плодового мішка. Визначення рівня біохімічних маркерів (АФП, хоріонічного гонадотропіну) у сироватці крові вагітних як скринінг для виявлення ПВР і хромосомних захворювань плода. Інвазивні методи. Методи одержання плодового матеріалу: хоріон- і плацентобіопсія, амніо- і кордоцентез. Покази, терміни, протипокази і можливі ускладнення. Діагностика окремих нозологічних форм. Деонтологічні і етичні питання, що

виникають при проведенні допологової діагностики. Просіюючі програми. Сутність програм. Принципи відбору нозологічних форм, що підлягають просіюючій доклінічній діагностиці. Характеристика основних програм діагностики фенілкетонурії, природженого гіпотиреозу, адреногенітального синдрому. Діагностика гетерозиготних станів у групах високого генетичного ризику. Деонтологічні питання просіюючих програм.

Змістовий модуль 3: Основи діагностики, лікування та профілактики хвороб органів травлення (59 години, 2 кредити)

ТЕМА 14. Основні симптоми патології органів травлення. Методи дослідження в гастроентерології, гепатології та панкреатології. Гастроєзофагеальна рефлюксна хвороба. Основні гастроентерологічні скарги. Визначення основних гастроентерологічних симптомів (біль, печія, диспепсія, нудота, блювота, кровотеча, гепатомегалія, асцит, жовтяниця, пронос, закреп тощо). Загальні та тривожні симптоми. Фізикальні симптоми гастроентерологічної патології. Методи фізикального обстеження хворих з гастроентерологічною патологією. Симптоматичне лікування.

Ендоскопічні методи: діагностичні можливості езофагогастроуденоскопії, колоноскопії, біопсії, показання, протипоказання та обмеження до їх проведення, можливі ускладнення. Інтрагастральна та інтраєзофагеальна рН-метрія, дуоденальне зондування – інформативність та клінічна оцінка результатів. Рентгенологічні та ізотопні методи діагностики захворювань травного каналу та печінки. Ультразвукове дослідження органів черевної порожнини. Імуноферментні та біохімічні методи дослідження. Діагностика інфекції *H.pylori* та інших інфекційних чинників. Визначення гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби. Етіологія, патогенез. Роль гастроєзофагеального рефлюксу у розвитку езофагіту та стравоходу Баретта. Класифікація. Ерозивна та неерозивна ГЕРХ. Клінічні прояви залежно від варіанту та стадії. Критерії діагностики, диференційна діагностика. Ускладнення. Диференційована терапія. Первинна та вторинна профілактика.

ТЕМА 15. Диспепсія. Хронічні гастрити. Визначення шлункової диспепсії. Етіологія та патогенез. Роль *H.pylori* у виникненні гастроуденальної патології. Класифікація. Необстежена та функціональна диспепсія. Критерії діагнозу. Диференційний діагноз з органічною патологією. Сучасні підходи до лікування функціональної диспепсії. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.

Визначення, етіологія та патогенез хронічних гастритів. Роль *H.pylori* у виникненні хронічних гастритів. Класифікація. Неатрофічний та атрофічний гастрит. Значення ендоскопічного (з морфологією) та рентгенологічного дослідження для встановлення діагнозу. Сучасні підходи до лікування різних типів хронічного гастриту. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.

ТЕМА 16. Пептична виразка шлунка та дванадцятипалої кишки. Виразкова хвороба та інші пептичні виразки шлунку та 12-палої кишки. Визначення. Роль *H.pylori*, кислото-пептичного фактору та медикаментів у виникненні пептичних виразок та їх рецидивів. Особливості перебігу Нр-позитивних та Нр-негативних виразок. Ускладнення (перфорація, penetрація, кровотеча, порушення евакуатор-моторної функції). Значення інструментальних та лабораторних методів діагностики. Методи діагностики Нр-інфекції. Сучасна тактика ведення хворого з виразкою. Ерадикаційна терапія. Контроль ерадикації. Медикаментозна терапія Нр-негативних виразок. Показання до хірургічного лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність. Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

ТЕМА 17. Целиакія та інші ентеропатії. Визначення. Етіологія, патогенез. Роль непереносимості компонентів їжі, ензимопатій і імунних факторів. Синдроми мальабсорбції та мальдигестії. Критерії діагностики, диференційна діагностика. Ускладнення. Диференційована терапія. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.

ТЕМА 18. Запальні захворювання кишки. Синдром подразненої кишки. Синдром подразненої кишки, визначення, Римські критерії діагностики. Етіологія та патогенез. Класифікація. Клінічні прояви різних варіантів. Діагностичні критерії та критерії виключення діагнозу. Диференційна діагностика. Лікування різних форм. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність. Неспецифічні коліти (неспецифічний виразковий коліт та хвороба Крона): визначення, етіологія та патогенез. Класифікація. Особливості клінічного перебігу залежно від ступеня активності, тяжкості і фази перебігу. Критерії діагностики. Диференційний діагноз. Ускладнення та захворювання, асоційовані з виразковим колітом (склерозуючий холангіт, спондиліт, артрити, дерматози). Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

ТЕМА 19. Жовчнокам'яна хвороба, хронічний холецистит та функціональні біліарні порушення. Визначення. Етіологія, патогенез. Значення інфекції, порушень моторики та дисхолії у розвитку хронічного некам'яного холециститу, холангіту та жовчнокам'яної хвороби. Особливості клінічного перебігу. Роль інструментальних методів в діагностиці. Диференційний діагноз. Ускладнення. Диференційоване лікування залежно від клінічного варіанта та наявності ускладнень. Показання до хірургічного лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність. Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

ТЕМА 20. Хронічні гепатити. Визначення. Класифікація. Роль персистенції вірусу, медикаментозних агентів, порушень імунних порушень та алкоголю. Методи діагностики вірусної інфекції. Хронічні вірусні гепатити. Основні клініко-біохімічні синдроми. Особливості клінічного перебігу та діагностики окремих форм. Значення морфологічних, біохімічних і радіоізотопних методів. Ускладнення. Особливості лікування різних форм. Первинна та вторинна профілактика.

Аутоімунний гепатит, медикаментозний гепатити. Алкогольна хвороба печінки. Особливості клінічного перебігу та діагностики окремих форм. Диференційний діагноз. Ускладнення. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

ТЕМА 21. Цирози печінки. Визначення. Значення вірусної інфекції, нутритивних факторів, алкоголю, токсичних речовин та імунологічних порушень. Класифікація. Особливості клінічних проявів та діагностики різних варіантів. Диференційний діагноз. Печінкова недостатність та інші ускладнення. Диференційована терапія. Невідкладна терапія ускладнень. Гепато-спленомегалія при ВІЛ-інфекції. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність. Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

ТЕМА 22. Хронічні панкреатити. Визначення. Значення різних етіологічних факторів. Класифікація. Особливості клінічного перебігу, діагностики та диференційної діагностики залежно від форми та локалізації патологічного процесу. Ускладнення. Методи дослідження в діагностиці панкреатиту. Диференційоване лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність. Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

Змістовий модуль 4: Діагностика, лікування та профілактика хвороб сечостатевої системи (26 годин, 1 кредит).

ТЕМА 23. Основні симптоми нефрологічної патології. Методи дослідження в нефрології. Гломерулонефрити. Визначення. Етіологія, роль стрептококової інфекції та імунологічних порушень в розвитку хвороби. Патогенез основних клінічних синдромів. Класифікація. Клінічні прояви та діагностика окремих форм. Диференційний діагноз. Ускладнення (еклампсія, гостра ниркова та хронічна ниркова недостатність и др.). Лікування з урахуванням морфологічного варіанту та клінічного перебігу. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.

Визначення, етіологія, патогенез нефротичного синдрому. Клінічні прояви. Критерії діагностики та диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність. Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

ТЕМА 24. Пієлонефрити. Визначення пієлонефриту. Роль інфекції при запальних захворюваннях нирок та сечовивідних шляхів. Первинний та вторинний пієлонефрит. Клінічні прояви. Інструментальні та лабораторні методи діагностики. Диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.

ТЕМА 25. Тубуло-інтерстиційний нефрит та амілоїдоз нирок. Визначення, етіологія, патогенез тубуло-інтерстиціального нефриту. Клінічні прояви. Критерії діагностики та диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування. Невідкладна допомога при гострій нирковій недостатності. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.

Визначення, етіологія, патогенез амілоїдозу. Класифікація. Клінічні прояви амілоїдозу нирок. Критерії діагностики. Диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність. Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

ТЕМА 26. Гостре пошкодження нирок. Хронічна хвороба нирок. Визначення. Етіологічні фактори. Патогенез уражень органів та систем, їх клінічні прояви. Поняття “хронічна хвороба нирок”. Класифікація. Клініка та зміни лабораторних показників залежно від стадії. Диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування на різних стадіях. Нирково замісна терапія: гемодіаліз, трансплантація нирок. Показання та протипоказання до нирково замісної терапії, ускладнення. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність. Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

Змістовий модуль 5. „Діагностика, лікування та профілактика хвороб кістково-м'язової системи та сполучної тканини” (51 година, 2 кредити)

ТЕМА 27. Основні ревматологічні симптоми та методи дослідження в ревматології. Ревматична лихоманка. Основні ревматологічні скарги та визначення основних ревматологічних симптомів (біль у м'язах та суглобах, біль в спині тощо). Загальні та специфічні симптоми. Фізикальні симптоми ревматологічної патології. Методи фізикального обстеження хворих з ревматологічною патологією. Стандартна ехокардіографія та доплерографія, показання до проведення, інформативність та клінічна оцінка результатів. Рентгенологічні методи діагностики захворювань серця, суглобів та хребта. Комп'ютерна та ЯМР-томографія. Імунологічні та біохімічні методи дослідження.

Гостра ревматична лихоманка та хронічна ревматична хвороба серця. Визначення. Роль стрептококової інфекції та імунологічної реактивності у розвитку гострої ревматичної лихоманки. Класифікація. Клінічна картина (кардит, поліартрит, хорея, ураження шкіри). Значення лабораторних та інструментальних методів дослідження. Критерії діагностики. Диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування з урахування ступеня активності. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.

ТЕМА 28. Ревматоїдний артрит. Ревматоїдний артрит. Визначення. Етіологічні фактори, патогенез. Роль порушень імунного статусу в розвитку захворювання. Класифікація та номенклатура. Клінічна картина з урахуванням активності патологічного процесу, стадії захворювання, системних проявів. Значення лабораторних та інструментальних методів для діагностики захворювання, його стадії та активності. Критерії діагностики, значення дослідження синовіальної рідини. Диференційний діагноз. Ускладнення. Стратегія лікування. Базисна терапія. Тактика лікування глюкокортикостероїдами та нестероїдними протизапальними засобами. Профілактика. Прогноз та працездатність. Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

ТЕМА 29. Системні хвороби сполучної тканини (системний червоний вівчак). Системний червоний вовчак. Визначення. Етіологічні чинники та патогенез. Класифікація. Клінічні прояви залежно від ураження органів та систем, активності хвороби. Значення лабораторних, у тому числі імунологічних, методів дослідження. Діагностичні критерії. Диференційний діагноз. Ускладнення. Принципи лікування. Пульс-терапія. Профілактика. Прогноз та працездатність.

ТЕМА 30. Системні хвороби сполучної тканини (системна склеродермія, дерматоміозит).

Системна склеродермія та дерматоміозит. Визначення. Етіологічні чинники, патогенез. Класифікація. Клінічна картина залежно від ураження органів та систем. Діагностичні критерії. Диференційний діагноз. Ускладнення. Принципи лікування. Профілактика. Прогноз та працездатність. Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

ТЕМА 31. Системні васкуліти. Геморагічний васкуліт (пурпура Шенлейн-Геноха, гіперсенситивний васкуліт). Визначення. Етіологія, патогенез. Клінічні прояви, критерії діагностики. Диференційний діагноз. Лікування. Профілактика. Прогноз та працездатність. Вузликосий поліартеріїт. Визначення. Етіологія, патогенез. Клінічні прояви, критерії діагностики. Диференційний діагноз. Лікування. Профілактика. Прогноз та працездатність. Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

ТЕМА 32. Остеоартроз. Подагра. Остеоартроз. Визначення. Етіологія, патогенез. Класифікація. Клінічна картина залежно від переважної локалізації уражень. Діагностика. Диференційний діагноз. Медикаментозне та немедикаментозне лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.

Подагра. Визначення. Етіологія, патогенез. Класифікація. Особливості суглобового синдрому та ураження внутрішніх органів. Критерії діагнозу. Диференційний діагноз. Ускладнення. Принципи диференційованого лікування. Профілактика. Прогноз та працездатність.

ТЕМА 33. Серонегативні спондилоартропатії. Анкілозуючий спондилоартрит. Визначення. Етіологічні фактори, патогенез. Класифікація. Клінічна картина. Значення інструментальних та лабораторних методів. Критерії діагностики. Диференційний діагноз. Лікування. Профілактика. Прогноз та працездатність.

Реактивні артропатії. Визначення. Етіологія, патогенез. Класифікація. Клінічні прояви реактивних артритів різної етіології. Синдром Рейтера, значення лабораторних і

інструментальних методів діагностики. Критерії діагностики, Диференційний діагноз. Лікування, роль антибактеріальної терапії. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність. Тактика в процесі експертизи втрати працездатності (тимчасової та стійкої), заповнення відповідних документів. Принципи реабілітації та санаторно-курортний відбір. Принципи раціонального та профілактичного харчування. Організація «Школи здоров'я» для хворих.

ТЕМА 34. Підсумковий модульний контроль.

10. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин, у тому числі				
	Усього	Аудиторні		Самостійна робота студентів	Індивідуальна робота
		Лекції	Практичні заняття		
1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1					
Змістовий модуль 1. Діагностика, лікування та профілактика хвороб ендокринної системи					
1. Цукровий діабет, класифікація, етіологія, патогенез, клініка, діагностика.	6	2	4	1	<ul style="list-style-type: none"> – Доповідь реферату на практичному занятті – Доповідь на клінічних конференціях баз кафедр – Участь у роботі студентського гуртка – Проведення наукової роботи та написання статей – Участь у олімпіадах з дисципліни – Написання історії хвороби – Курація хворих із заповненням карти обстеження пацієнта
2. Цукровий діабет тип 1 і 2, сучасні методи терапії.	6		4	1	
3. Хронічні ускладнення цукрового діабету: діабетична ретинопатія, нефропатія, нейропатія та діабетична стопа. Особливості перебігу та лікування цукрового діабету у хірургічних хворих та при вагітності.	6	-	4	1	
4. Йододефіцитні захворювання щитоподібної залози. Гіпотиреоз: класифікація, клініка, діагностика, лікування. Тиреоїдити. Рак щитоподібної залози.	7	2	4	2	
5. Тиреотоксикоз: клінічні форми, діагностика, лікування. Захворювання прищитоподібних залоз. Курація хворого.	7		4	2	
6. Хронічна недостатність кори надниркових залоз: етіологія, патогенез, клініка, діагностика, профілактика та лікування. Гостра недостатність кори надниркових залоз. Гормонально-активні пухлини надниркових залоз. Ожиріння.	7		2	4	
7. Захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи, порушення росту.	7		4	2	

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин, у тому числі				
	Усього	Аудиторні		Самостійна робота студентів	Індивідуальна робота
		Лекції	Практичні заняття		
1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1					
Захворювання статевих залоз.					
8. Захист історії хвороби. Підсумкове заняття змістовного модуля – «Ендокринологія».	4	-	4	-	
Всього годин – 49		6	32	11	
Кредитів ECTS – 1					
Змістовий модуль 2. Медична генетика					
1. Предмет і завдання медичної генетики. Роль спадковості в патології людини. Клініко-генеалогічний метод. Цитогенетичні і молекулярно-генетичні методи. Біохімічні методи.	5	-	4	1	
2. Семіотика спадкових захворювань. Особливості проявів спадкових хвороб. Морфогенетичні варіанти розвитку. Вади розвитку.	5	-	4	1	
3. Спадкові хвороби обміну. Принципи лікування спадкових хвороб, реабілітації і соціальної адаптації. Загальна характеристика моногенної патології. Клініка і генетика окремих форм моногенних хвороб.	5	-	4	1	
4. Загальна характеристика хромосомних хвороб. Клініка основних форм хромосомних хвороб. Загальна характеристика мультифакторіальних захворювань. Визначення генетичної схильності. Заходи профілактики.	5	-	4	1	
5. Рівні і шляхи проведення профілактики спадкових хвороб. Медико-генетичне консультування. Пренатальна діагностика. Скринуючі програми. Підсумкове заняття змістовного модуля “Медична генетика”.	5	-	4	1	
Всього годин – 25		-	20	5	
Кредитів ECTS - 1					
Змістовий модуль 3. Діагностика, лікування та профілактика хвороб органів травлення					
1. Основні симптоми патології органів	6	2	4	1	

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин, у тому числі				
	Усього	Аудиторні		Самостійна робота студентів	Індивідуальна робота
		Лекції	Практичні заняття		
1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1					
травлення. Методи дослідження в гастроентерології, гепатології та панкреатології. Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба.					
2. Диспепсія. Хронічні гастрити.	6		4	1	
3. Пептична виразка шлунка та дванадцятипалої кишки.	7	2	4	1	
4. Целиакія та інші ентеропатії.	6		4	1	
5. Запальні захворювання кишки. Синдром подразненої кишки.	6	2	4	1	
6. Жовчнокам'яна хвороба, хронічний холецистит та функціональні біліарні порушення.	7	2	4	1	
7. Хронічні гепатити.	7	2	4	1	
8. Цирози печінки.	7	2	4	1	
9. Хронічні панкреатити.	7	2	4	1	
Всього годин – 59		14	36	9	
Кредитів ECTS – 2					
Змістовий модуль 4. Діагностика, лікування та профілактика хвороб органів сечовиділення					
1. Основні симптоми нефрологічної патології. Методи дослідження в нефрології. Гломерулонефрити.	7	2	4	1	
2. Пієлонефрити.	6		4	1	
3. Тубулоінтерстиційний нефрит та амілоїдоз нирок.	6	2	4	1	
4. Гостре пошкодження нирок. Хронічна хвороба нирок.	7	2	4	1	
Всього годин – 26		6	16	4	
Кредитів ECTS - 1					
Змістовий модуль 5. Діагностика, лікування та профілактика хвороб кістково-м'язової системи і сполучної тканини					
1. Основні ревматологічні симптоми та методи дослідження в ревматології. Ревматична лихоманка.	6	2	4	1	
2. Ревматоїдний артрит.	6		4	1	
3. Системні хвороби сполучної тканини	6	2	4	1	

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин, у тому числі				
	Усього	Аудиторні		Самостійна робота студентів	Індивідуальна робота
		Лекції	Практичні заняття		
1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1					
(системний червоний вовчак).					
4. Системні хвороби сполучної тканини (системна склеродермія, дерматомиозит).	6		4	1	
5. Системні васкуліти.	7	2	4	1	
6. Остеоартроз. Подагра.	7	2	4	1	
7. Серонегативні спондилоартропатії.	7	2	4	1	
Підсумковий модульний контроль.	6	-	6	-	
Всього годин – 51		10	34	7	
Кредитів ECTS – 2					
Всього годин – 210		36	138	36	
Кредитів ECTS – 7					

11. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

№№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Цукровий діабет. Етіологія, патогенез, діагностика, клініка, диференційна діагностика, лікування.	2
2.	Захворювання щитоподібної залози.	2
3.	Захворювання наднирникових залоз та гіпоталамо-гіпофізарної системи.	2
4.	Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба. Шлункова диспепсія та хронічні гастрити.	2
5.	Пептична виразка шлунка та дванадцятипалої кишки.	2
6.	Жовчнокам'яна хвороба, хронічний холецистит.	2
7.	Хронічні панкреатити.	2
8.	Целиакія та інші ентеропатії. Запальні захворювання кишки. Синдром подразненої кишки.	2
9.	Хронічні гепатити.	2
10.	Цирози печінки.	2
11.	Ревматична лихоманка. Ревматоїдний артрит.	2
12.	Системні хвороби сполучної тканини.	2
13.	Системні васкуліти.	2
14.	Остеоартроз та подагра.	2
15.	Серонегативні спондилоартропатії.	2
16.	Гломерулонефрити.	2
17.	Пієлонефрити, тубулоінтерстиційний нефрит.	2
18.	Гостре пошкодження нирок. Хронічна хвороба нирок.	2
Разом		36

**12. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
МОДУЛЯ 1 «ОСНОВИ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ (ЕНДОКРИНОЛОГІЯ,
МЕДИЧНА ГЕНЕТИКА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЯ, НЕФРОЛОГІЯ,
РЕВМАТОЛОГІЯ)»**

№ з/п	Тема	К-ть год
1.	Цукровий діабет: класифікація, етіологія, патогенез, клініка, діагностика.	4
2.	Цукровий діабет типу 1 і 2, сучасні методи терапії.	4
3.	Хронічні ускладнення цукрового діабету: діабетична ретинопатія, нефропатія, нейропатія та діабетична стопа . Особливості перебігу та лікування цукрового діабету у хірургічних хворих та при вагітності.	4
4.	Йододефіцитні захворювання щитоподібної залози. Гіпотиреоз: класифікація, клініка, діагностика, лікування. Тиреоїдити. Рак щитоподібної залози.	4
5.	Тиреотоксикоз: клінічні форми, діагностика, лікування .Захворювання прищитоподібних залоз. Курація хворого.	4
6.	Хронічна недостатність кори надниркових залоз: етіологія, патогенез, клініка, діагностика, профілактика та лікування. Гостра недостатність кори надниркових залоз. Гормонально-активні пухлини надниркових залоз. Ожиріння.	4
7.	Захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи, порушення росту. Захворювання статевих залоз.	4
8.	Захист історії хвороби. Підсумкове заняття змістовного модуля – «Ендокринологія».	4
9.	Предмет і завдання медичної генетики. Роль спадковості в патології людини. Клініко-генеалогічний метод. Цитогенетичні і молекулярно-генетичний методи. Біохімічні методи.	4
10.	Семіотика спадкових захворювань. Особливості проявів спадкових хвороб. Морфогенетичні варіанти розвитку. Вади розвитку.	4
11.	Спадкові хвороби обміну. Принципи лікування спадкових хвороб, реабілітації і соціальної адаптації. Загальна характеристика моногенної патології. Клініка і генетика окремих форм моногенних хвороб.	4
12.	Загальна характеристика хромосомних хвороб. Клініка основних форм хромосомних хвороб. Загальна характеристика мультифакторіальних захворювань. Визначення генетичної схильності. Заходи профілактики.	4
13.	Рівні і шляхи проведення профілактики спадкових хвороб. Медико-генетичне консультування. Пренатальна діагностика. Скринуючі програми. Підсумкове заняття змістовного модуля –“ Медична генетика”.	4
14.	Основні симптоми патології органів травлення. Методи дослідження в гастроентерології, гепатології та панкреатології. Гастрозофагеальна рефлюксна хвороба.	4
15.	Диспепсія. Хронічні гастрити.	4
16.	Пептична виразка шлунка та дванадцятипалої кишки.	4
17.	Целиакія та інші ентеропатії.	4
18.	Запальні захворювання кишки. Синдром подразненої кишки.	4
19.	Жовчнокам'яна хвороба, хронічний холецистит та функціональні біліарні ф порушення.	4
20.	Хронічні гепатити.	4
21.	Цирози печінки.	4
22.	Хронічні панкреатити.	4
23.	Основні ревматологічні симптоми та методи дослідження в ревматології.	4

	Ревматична лихоманка.	
24.	Ревматоїдний артрит.	4
25.	Системні хвороби сполучної тканини (системний червоний вовчак).	4
26.	Системні хвороби сполучної тканини (системна склеродермія, дерматоміозит).	4
27.	Системні васкуліти.	4
28.	Остеоартроз. Подагра.	4
29.	Серонегативні спондилоартропатії.	4
30.	Основні симптоми нефрологічної патології. Методи дослідження в нефрології. Гломерулонефрити.	4
31.	Пієлонефрити.	4
32.	Тубулоінтерстиційний нефрит та амілоїдоз нирок.	4
33.	Гостре пошкодження нирок. Хронічна хвороба нирок.	4
34.	Підсумковий модульний контроль.	6
Разом		138

**13. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З МОДУЛЯ 1 «ОСНОВИ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ (ЕНДОКРИНОЛОГІЯ,
МЕДИЧНА ГЕНЕТИКА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЯ, РЕВМАТОЛОГІЯ,
НЕФРОЛОГІЯ)»**

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Підготовка до практичних занять, у тому числі: опанування навичками аналізувати дані лабораторних методів дослідження (тест толерантності до глюкози, глікемічний та глюкозуричний профіль, С-пептид, НвА1с); опанування навичками надання медичної допомоги у хворих з гостро фазові, за діабетичної та гіпоглікемічної ком; опанування навичками визначення ступеня зоба; опанування навичками трактування даних ультразвукового обстеження та доплерографії щитоподібної залози; опанування навичками трактування результатів ЕКГ та рефлексометрії для характеристики функції щитоподібної залози; опанування навичками трактування даних гормонального обстеження, ультразвукового обстеження, артеріографії надниркових залоз; опанування навичками трактування даних комп'ютерної томографії, МРТ надниркових залоз; опанування навичками трактування даних краніограми, та даних КТ, МРТ черепа; опанування навичками визначення ступеня ожиріння по ІМТ; опанування навичками оцінки статевого розвитку; опанування навичками трактування «кісткового віку» за даними рентгенографії; опанування навичками трактування даних ендоскопічного дослідження травного тракту; опанування навичками трактування даних променевого (рентгенологічного та сонографічного) дослідження травного тракту та органів черевної порожнини; опанування навичками трактування даних дослідження секреторної функції шлунку (рН-метрії); опанування навичками трактування даних мікробіологічного та біохімічного дослідження жовчі; опанування навичками трактування даних біохімічного (функціональні печінкові проби) аналізу крові; опанування навичками трактування даних імуноферментних досліджень крові та калу; опанування навичками трактування даних променевих досліджень суглобів; опанування навичками трактування даних ехокардіографія; опанування навичками аналізувати лабораторні дані (загальний аналіз крові, загальний аналіз сечі, за Нечипоренком та Зимницьким, дані мікробіологічного дослідження сечі, загальний білок та білкові фракції, креатинін, сечовину, сечову кислоту крові, електроліти крові, показники імунного статусу, гостро фазові показники крові, дані серологічних досліджень при аутоімунних процесах,	20

№ з/п	Тема	Кількість годин
	лабораторні показники функціонального стану печінки та нирок); опанування навичками трактування даних променевих досліджень органів сечовивідної системи; опанування навичками надання медичної допомоги при гострій нирковій недостатності.	
3.	Самостійна курація хворих із заповненням карти обстеження пацієнта	10
4.	Самостійна курація хворих з написанням академічної історії хвороби	3
5.	Індивідуальна робота: Доповідь реферату на практичному занятті Доповідь на клінічних конференціях баз кафедр Доповідь історії хвороби хворого на практичному занятті Написання тез, статей	3
Разом		36

14. ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

- Самостійна курація хворих із заповненням карти обстеження пацієнта
- Самостійна курація хворих із написанням академічної історії хвороби
- Індивідуальна робота: доповідь реферату на практичному занятті

Дієтотерапія при цукровому діабеті

Обґрунтування раку щитовидної залози

Крипторхізм

Клімакс у чоловіків та жінок

Шлункова диспепсія

Синдроми мальабсорбції та мальдигестії

Автоімунний гепатит

Системні васкуліти

Реактивні артропатії

Нирковозамісна тепія

- Доповідь на клінічних конференціях
- Написання тез, статей
-

15. ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Визначення цукрового діабету. Епідеміологія діабету в Україні і світі, прогноз захворюваності, поширеність цукрового діабету в різних вікових групах. Етіологія і патогенез цукрового діабету. Цукровий діабет тип 1: роль вірусної інфекції та автоімунних процесів, генетичної схильності. Цукровий діабет тип 2: роль генетичної схильності, ожиріння, зовнішніх факторів.
2. Інсулінорезистентність та порушення секреції інсуліну. Класифікація порушень глікемії (ВООЗ, 1999 р.), клінічні форми цукрового діабету. Основні клінічні симптоми цукрового діабету.
3. Ознаки різних типів діабету. Характеристика уражень внутрішніх органів за цукрового діабету: серцево-судинної системи, гепатобіліарної системи, органів сечовиділення, діабетичні остеоартропатії.
4. Діагностика цукрового діабету. Критерії діагностики цукрового діабету та інших категорій гіперглікемії (ВООЗ, 1999 р.). Показання та правила проведення глюкозотолерантного тесту. Діагностичне значення визначення глікованого гемоглобіну, фруктозаміну, С-пептиду, глюкозурії, кетонурії.
5. Основні методи лікування ЦД: дієтотерапія, дозоване фізичне навантаження, цукрознижувальна фармакотерапія, навчання хворого самоконтролю, санаторно-курортне лікування.

6. Дієтотерапія цукрового діабету. Сучасні принципи дієтотерапії: фізіологічність, енергетична цінність, обмеження рафінованих вуглеводів, вживання харчових волокон, мікроелементів, вітамінів. Дозоване фізичне навантаження та правила його призначення.
7. Критерії компенсації вуглеводного обміну у хворих на ЦД типу 1. Інсулінотерапія. Класифікація препаратів інсуліну, препарати короткої та тривалої дії, аналоги інсуліну ультракороткої та тривалої дії. Характеристика основних препаратів інсуліну в т.ч. вітчизняного виробництва ЗАТ “Індар” та “Фармак”. Показання, протипоказання.
8. Розрахунок добової потреби в інсуліні. Корекція дози інсуліну за допомогою хлібних одиниць. Режим інсулінотерапії: традиційна та інтенсифікована інсулінотерапія.
9. Ускладнення інсулінотерапії: гіпоглікемічні стани, алергія до інсуліну, постін’єкційні ліподистрофії, інсулінорезистентність, хронічне передозування інсуліну (синдром Сомоджі), інсулінові набряки.
10. Основні принципи лікування діабету 2 типу. Критерії компенсації обміну речовин, досягнення нормоглікемії. Пероральні цукрознижувальні препарати. Похідні сульфонілсечовини, несульфонілсечовинні секретогени інсуліну, бігуаніди, глітазони, акарбоза. Характеристика препаратів, механізм їх дії, побічні реакції, показання та протипоказання.
11. Діабетична нефропатія: стадії розвитку, діагноз, диференційний діагноз, лікування та профілактика.
12. Діабетична ретинопатія: стадії процесу, діагноз, профілактика та лікування.
13. Діабетична нейропатія, класифікація, діагностика та лікування.
14. Синдром діабетичної стопи: класифікація, діагностика, алгоритм лікування.
15. Діагностика і хірургічне лікування діабетичної ангіопатії нижніх кінцівок. Діабетична гангрена. Особливості проведення термінових та планових хірургічних втручань у хворих на цукровий діабет.
16. Принципи лікування вагітних, хворих на цукровий діабет.
17. Гіпоглікемічна кома, гіпоглікемічні стани. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування.
18. Кетоацидотичні стани з діабетичною (гіперкетонемічною) комою. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційний діагноз, лікування.
19. Гіперосмолярна (неацидотична) діабетична кома.
20. Молочнокислий ацидоз і кома.
21. Визначення поняття “йододефіцитні стани”. Прояви йодного дефіциту. Визначення йододефіцитних територій за поширеністю зобу у різних вікових групах та даними йодурії.
22. Визначення розмірів щитоподібної залози. Вікова динаміка об’єму залози.
23. Визначення зоба. Поняття про простий нетоксичний та вузлові форми зоба. Вплив екзогенних чинників довкілля та техногенних катастроф на об’єктах атомної енергетики на стан щитоподібної залози та поширеність її патології.
24. Йодна профілактика: масова, групова, індивідуальна. Значення вживання йодованої солі у профілактиці йододефіцитних захворювань. Обмеження для використання препаратів на основі калію йодиду.
25. Захворювання, що супроводжуються тиреотоксикозом. Етіологія, патогенез, клінічні прояви дифузного токсичного зоба, тиреотоксична та ендокринна офтальмопатія. Обґрунтування діагнозу тиреотоксикозу.
26. Вікові особливості перебігу токсичного зоба у дітей та людей похилого віку. Клінічні відмінності вузлового токсичного зоба.
27. Медикаментозне, хірургічне лікування токсичного зоба, використання I¹³¹ з лікувальною метою. Ускладнення лікування зоба. Медико-соціальна експертиза хворих на токсичний зоб.
28. Гіпотиреоз, етіологія, патогенез та клінічні ознаки. Обґрунтування діагнозу.
29. Гіпотиреоз первинний, центральний, периферичний, субклінічний, транзиторний. Своєчасна діагностика природженого гіпотиреозу. Субклінічний гіпотиреоз. Вагітність та

- гіпотиреоз. Вікові особливості перебігу гіпотиреозу. Гіпотиреоз на тлі аутоімунних поліендокринопатій.
30. Лікування гіпотиреозу. Медико-соціальна експертиза хворих на гіпотиреоз.
 31. Тиреоїдити: класифікація, етіологія, клінічний перебіг, діагностика, диференційна діагностика, лікування.
 32. Патоморфологічна класифікація пухлин щитоподібної залози. Обґрунтування діагнозу раку щитоподібної залози. Роль аварії на Чорнобильській АЕС у зростанні захворюваності на рак щитоподібної залози.
 33. Сучасна схема лікування, реабілітації та диспансерного спостереження хворих на рак щитоподібної залози.
 34. Гіперпаратиреоз. Клініка, клінічні форми, діагностика, диференційна діагностика, лікування. Медикаментозна терапія. Показання до хірургічного лікування. Післяопераційний період і реабілітація хворих.
 35. Гіпопаратиреоз: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування, профілактика.
 36. Хронічна недостатність надниркових залоз (хвороба Аддісона): етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування, профілактика.
 37. Гостра недостатність надниркових залоз: етіологія, патогенез, клініка, діагностика, профілактика та лікування.
 38. Синдром Іценка-Кушинга (кортикостерома, глюкокортикоїдизм): клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування.
 39. Андростерома, кортикостерома: клініка, діагностика та диференційна діагностика, лікування.
 40. Первинний гіперальдостеронізм (синдром Кона): клініка, діагностика та диференційна діагностика, лікування.
 41. Феохромцитома: клініка, діагностика та диференційна діагностика, лікування.
 42. Класифікація гіпоталамо-гіпофізарних захворювань. Акромегалія: етіологія і патогенез, клініка, діагностика та диференційна діагностика, лікування.
 43. Хвороба Іценка-Кушинга: етіологія і патогенез, класифікація, клініка, діагностика та диференційна діагностика, лікування.
 44. Синдром гіперпролактинемії. Класифікація. Етіологія і патогенез. Клініка. Діагностика, диференційна діагностика. Лікування.
 45. Гіпопітуїтаризм. Етіологія і патогенез. Клініка. Діагностика і диференційна діагностика. Лікування.
 46. Нецукровий діабет. Етіологія і патогенез. Клініка. Діагностика та диференційна діагностика. Лікування.
 47. Гіпопітуїтаризм з переважною соматотропною недостатністю (гіпофізарний нанізм). Гіпофізарний гігантизм. Етіологія і патогенез. Клініка. Діагностика і диференційна діагностика. Лікування.
 48. Ожиріння. Етіологія та патогенез. Класифікація. Клініка. Діагностика. Лікування.
 49. Синдром Шерешевського – Тернера.
 50. Синдром гермафродитизму.
 51. Крипторхізм.
 52. Синдром моно- та анорхізму.
 53. Синдром Клайнфельтера.
 54. Порушення статевого розвитку у хлопчиків та дівчаток.
 55. Клімакс у жінок та чоловіків.
 56. Основні гастроентерологічні скарги. Визначення основних гастроентерологічних симптомів (біль, печія, диспепсія, нудота, блювота, кровотеча, гепатомегалія, асцит, жовтяниця, пронос, закреп тощо). Загальні та тривожні симптоми. Фізикальні симптоми гастроентерологічної патології. Методи фізикального обстеження хворих з гастроентерологічною патологією. Симптоматичне лікування.
 57. Предмет та завдання медичної генетики. Значення генетики для медицини.
 58. Частота природженої та спадкової патології у різні періоди онтогенезу. Питома вага

природженої та спадкової патології у структурі захворюваності і смертності. Мінливість спадкових ознак як основа патології. Роль спадковості та середовища у розвитку патології. Класифікація спадкової патології.

59. Роль параклінічних методів дослідження у діагностиці природженої та спадкової патології. Цитогенетичний та молекулярно-цитогенетичні методи. Покази до проведення цитогенетичних досліджень. Клініко-генеалогічний метод.
60. Методика складання родоводу. Типи успадкування. Мітохондріальна спадковість.
61. Біохімічні методи. Покази до проведення досліджень.
62. Молекулярно-генетичні методи. Покази та можливості методу.
63. Семіотика спадкових хвороб. Особливості клінічних проявів природженої та спадкової патології. Загальні принципи клінічної діагностики природженої та спадкової патології. Особливості огляду та фізичного обстеження хворого і членів його родини.
64. Природжені вади розвитку. Природжені морфогенетичні варіанти. Синдромологічний підхід у діагностиці природженої та спадкової патології.
65. Моногенні хвороби. Визначення поняття. Етіологія та класифікація. Загальні закономірності патогенезу моногенної патології. Головні риси клінічної картини моногенної патології.
66. Клінічний поліморфізм моногенної патології та його причини. Генетична гетерогенність моногенних захворювань. Клініка, генетика та діагностика нейрофіброматозу.
67. Клініка, генетика та діагностика вродженого гіпотиреозу.
68. Клініка, генетика та діагностика фенілкетонурії.
69. Клініка, генетика та діагностика муковісцидозу.
70. Клініка, генетика та діагностика синдрому Марфана.
71. Клініка, генетика та діагностика гомоцистинурії.
72. Клініка, генетика та діагностика адреногенітального синдрому.
73. Клініка, генетика та діагностика синдрому Елерса-Данлоса.
74. Клініка, генетика та діагностика онкогенетичних синдромів.
75. Геномний імпринтинг. Визначення поняття. Хвороби геномного імпринтингу. Етіологія, патогенез, клінічні форми.
76. Хромосомні хвороби. Визначення поняття. Етіологія та класифікація. Ефекти хромосомних аномалій в онтогенезі. Патогенез хромосомних хвороб.
77. Загальна характеристика хромосомних хвороб.
78. Клініко-генетична характеристика синдрому Патау.
79. Клініко-генетична характеристика синдрому Едвардса.
80. Клініко-генетична характеристика синдрому Дауна.
81. Клініко-генетична характеристика трисомії 22.
82. Клініко-генетична характеристика синдрому Шерешевського-Тернера.
83. Клініко-генетична характеристика полісомій за статевими хромосомами.
84. Клініко-генетична характеристика синдромів часткових анеуплоїдій.
85. Клініко-генетична характеристика мікроцитогенетичних синдромів.
86. Фактори підвищеного ризику народження дітей з хромосомними хворобами.
87. Загальна характеристика мітохондріальної патології. Класифікація мітохондріальних хвороб. Мітохондріальна спадковість.
88. Загальні принципи діагностики та лікування мітохондріальної патології. Мітохондріальні хвороби, що зумовлені мутаціями мітохондріальної ДНК. Клініка, генетика, діагностика, терапія синдрому Кернса-Сейра. Клініка, генетика, діагностика, терапія синдрому MELAS.
89. Клініка, генетика, діагностика, терапія синдрому MERRF. Клініка, генетика, діагностика, терапія синдрому Лебера. Клініка, генетика, діагностика, терапія синдрому Пірсона. Мітохондріальні хвороби, що зумовлені мутаціями ядерної ДНК.
90. Хвороби зі спадковою схильністю. Визначення поняття. Загальна характеристика. Моногенні та полігенні форми хвороб зі спадковою схильністю. Механізми розвитку хвороб зі спадковою схильністю.
91. Значення спадкової схильності у загальній патології людини. Спадково обумовлені

- патологічні реакції на дію зовнішніх факторів. Профілактика природженої та спадкової патології. Види профілактики.
92. Генетичні основи профілактики природженої, спадкової та мультифакторіальної патології. Рівні профілактики. Питання планування сім'ї та прекоцепційна профілактика. Охорона навколишнього середовища як складова профілактики.
 93. Медико-генетичне консультування (МГК). Загальні положення і покази до МГК. Функції лікаря-генетика при МГК. Ефективність МГК.
 94. Пренатальна діагностика (ПД). Загальні питання. Покази. Терміни проведення. Масовий та селективний ультразвуковий скринінг вагітних.
 95. Неінвазивні методи ПД. Методики. Покази. Терміни проведення. Можливості методу. Інвазивні методи ПД. Методики. Покази. Терміни проведення. Можливості методу. Протипокази. Можливі ускладнення.
 96. Доклінічна діагностика та профілактичне лікування. Скринінгові програми. Масові та селективні скринінгові програми. Генетичний моніторинг природженої та спадкової патології.
 97. Методи дослідження в гастроентерології. Ендоскопічні методи: діагностичні можливості езофагогастродуоденоскопії, колоноскопії, біопсії, показання, протипоказання та обмеження до їх проведення, можливі ускладнення. Інтрагастральна та інтраезофагеальна рН-метрія, дуоденальне зондування – інформативність та клінічна оцінка результатів. Рентгенологічні та ізотопні методи діагностики захворювань травного каналу та печінки. Ультразвукове дослідження органів черевної порожнини. Імуноферментні та біохімічні методи дослідження. Діагностика інфекції *H. pylori* та інших інфекційних чинників.
 98. Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба: визначення, етіологія, патогенез. Роль гастроезофагального рефлюксу у розвитку езофагіту та стравоходу Барретта. Класифікація. Ерозивна та неерозивна ГЕРХ. Клінічні прояви залежно від варіанту та стадії. Критерії діагностики, диференційна діагностика. Ускладнення. Диференційована терапія. Первинна та вторинна профілактика.
 99. Шлункова диспепсія: визначення, етіологія та патогенез, роль *H. pylori* у виникненні гастродуоденальної патології, класифікація. Необстежена та функціональна диспепсія. Критерії діагнозу. Диференційний діагноз з органічною патологією.
 100. Сучасні підходи до лікування функціональної диспепсії. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
 101. Хронічні гастрити: визначення, етіологія та патогенез. Роль *H. pylori* у виникненні хронічних гастритів. Класифікація. Неатрофічний та атрофічний гастрит. Значення ендоскопічного (з морфологією) та рентгенологічного дослідження для встановлення діагнозу. Критерії діагнозу.
 102. Сучасні підходи до лікування різних типів хронічного гастриту.
 103. Виразкова хвороба та інші пептичні виразки шлунку та 12-палої кишки. Визначення. Роль *H. pylori*, кислото-пептичного фактору та медикаментів у виникненні пептичних виразок та їх рецидивів.
 104. Особливості перебігу Нр-позитивних та Нр-негативних виразок. Значення інструментальних та лабораторних методів діагностики. Методи діагностики Нр-інфекції. Диференційна діагностика.
 105. Ускладнення пептичних виразок (перфорація, пенетрація, кровотеча, порушення евакуатор-моторної функції).
 106. Сучасна тактика ведення хворого з виразкою. Ерадикаційна терапія. Контроль ерадикації.
 107. Медикаментозна терапія Нр-негативних виразок. Показання до хірургічного лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
 108. Захворювання тонкої кишки (целиакія та інші ентеропатії): визначення, етіологія, патогенез. Роль непереносимості компонентів їжі, ензимопатій і імунних факторів. Критерії діагностики, диференційна діагностика. Ускладнення. Диференційована терапія. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
 109. Синдроми мальабсорбції та мальдигестії.

110. Синдром подразненої кишки, визначення, Римські критерії діагностики. Етіологія та патогенез. Класифікація. Клінічні прояви різних варіантів. Діагностичні критерії та критерії виключення діагнозу. Диференційна діагностика. Лікування різних форм. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
111. Неспецифічні коліти (неспецифічний виразковий коліт та хвороба Крона): визначення, етіологія та патогенез. Класифікація. Особливості клінічного перебігу залежно від ступеня активності, тяжкості і фази перебігу. Критерії діагностики. Диференційний діагноз. Ускладнення та захворювання, асоційовані з виразковим колітом (склерозуючий холангіт, спондиліт, артрити, дерматози). Лікування.
112. Жовчнокам'яна хвороба, хронічний холецистит та функціональні біліарні порушення. Визначення. Етіологія, патогенез. Значення інфекції, порушень моторики та дисхолії у розвитку хронічного некам'яного холециститу, холангіту та жовчнокам'яної хвороби. Особливості клінічного перебігу. Роль інструментальних методів в діагностиці. Диференційний діагноз. Ускладнення. Диференційоване лікування залежно від клінічного варіанта та наявності ускладнень. Показання до хірургічного лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
113. Хронічні гепатити. Визначення. Класифікація. Роль персистенції вірусу, медикаментозних агентів, порушень імунних порушень та алкоголю. Методи діагностики вірусної інфекції.
114. Аутоімунний гепатит, хронічні вірусні, медикаментозний гепатити. Алкогольна хвороба печінки. Основні клініко-біохімічні синдроми. Особливості клінічного перебігу та діагностики окремих форм. Значення морфологічних, біохімічних і радіоізотопних методів. Диференційний діагноз. Ускладнення. Особливості лікування різних форм. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
115. Цирози печінки. Визначення. Значення вірусної інфекції, нутритивних факторів, алкоголю, токсичних речовин та імунологічних порушень. Класифікація. Особливості клінічних проявів та діагностики різних варіантів. Диференційний діагноз. Печінкова недостатність та інші ускладнення. Диференційована терапія. Невідкладна терапія ускладнень. Ураження травного тракту при ВІЛ – інфекції. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
116. Хронічні панкреатити. Визначення. Значення різних етіологічних факторів. Класифікація. Особливості клінічного перебігу, діагностики та диференційної діагностики залежно від форми та локалізації патологічного процесу. Ускладнення. Методи дослідження в діагностиці панкреатиту. Диференційоване лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
117. Основні ревматологічні скарги та визначення основних ревматологічних симптомів (біль у м'язах та суглобах, біль в спині тощо). Загальні та специфічні симптоми. Фізикальні симптоми ревматологічної патології. Методи фізикального обстеження хворих з ревматологічною патологією. Стандартна ехокардіографія та доплерографія, показання до проведення, інформативність та клінічна оцінка результатів. Рентгенологічні методи діагностики захворювань серця, суглобів та хребта. Комп'ютерна та ЯМР-томографія. Імунологічні та біохімічні методи дослідження.
118. Гостра ревматична лихоманка та хронічна ревматична хвороба серця. Визначення. Роль стрептококової інфекції та імунологічної реактивності у розвитку гострої ревматичної лихоманки. Класифікація. Клінічна картина (кардит, поліартрит, хорея, ураження шкіри). Значення лабораторних та інструментальних методів дослідження. Критерії діагностики. Диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування з урахування ступеня активності. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
119. Ревматоїдний артрит. Визначення. Етіологічні фактори, патогенез. Роль порушень імунного статусу в розвитку захворювання. Класифікація та номенклатура. Клінічна картина з урахуванням активності патологічного процесу, стадії захворювання, системних проявів. Значення лабораторних та інструментальних методів для діагностики захворювання, його стадії та активності. Критерії діагностики, значення дослідження синовіальної рідини. Диференційний діагноз. Ускладнення. Стратегія лікування. Базисна

- терапія. Тактика лікування глюкокортикостероїдами та нестероїдними протизапальними засобами. Профілактика. Прогноз та працездатність.
120. Системний червоний вовчак. Визначення. Етіологічні чинники та патогенез. Класифікація. Клінічні прояви залежно від ураження органів та систем, активності хвороби. Значення лабораторних, у тому числі імунологічних, методів дослідження. Діагностичні критерії. Диференційний діагноз. Ускладнення. Принципи лікування. Пульс-терапія. Профілактика. Прогноз та працездатність.
 121. Системна склеродермія. Етіологічні чинники, патогенез. Класифікація. Клінічна картина залежно від ураження органів та систем. Діагностичні критерії, Диференційний діагноз. Ускладнення. Принципи лікування. Профілактика. Прогноз та працездатність.
 122. Дерматоміозит. Етіологічні чинники, патогенез. Класифікація. Клінічна картина залежно від ураження органів та систем. Діагностичні критерії, Диференційний діагноз. Ускладнення. Принципи лікування. Профілактика. Прогноз та працездатність.
 123. Геморагічний васкуліт (пурпура Шенлейн-Геноха, гіперсенситивний васкуліт). Визначення. Етіологія, патогенез. Клінічні прояви, критерії діагностики. Диференційний діагноз. Лікування. Профілактика. Прогноз та працездатність.
 124. Вузликівий поліартеріїт. Визначення. Етіологія, патогенез. Клінічні прояви, критерії діагностики. Диференційний діагноз. Лікування. Профілактика. Прогноз та працездатність.
 125. Остеоартроз. Визначення. Етіологія, патогенез. Класифікація. Клінічна картина залежно від переважної локалізації уражень. Діагностика. Диференційний діагноз. Медикаментозне та немедикаментозне лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
 126. Анкілозуючий спондилоартрит. Визначення. Етіологічні фактори, патогенез. Класифікація. Клінічна картина. Значення інструментальних та лабораторних методів. Критерії діагностики. Диференційний діагноз. Лікування. Профілактика. Прогноз та працездатність.
 127. Реактивні артропатії. Визначення. Етіологія, патогенез. Класифікація. Клінічні прояви реактивних артритів різної етіології. Синдром Рейтера, значення лабораторних і інструментальних методів діагностики. Критерії діагностики, Диференційний діагноз. Лікування, роль антибактеріальної терапії. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
 128. Подагра. Визначення. Етіологія, патогенез. Класифікація. Особливості суглобового синдрому та ураження внутрішніх органів. Критерії діагнозу. Диференційний діагноз. Ускладнення. Принципи диференційованого лікування. Профілактика. Прогноз та працездатність.
 129. Гломерулонефрити. Визначення. Етіологія, роль стрептококової інфекції та імунологічних порушень в розвитку хвороби. Патогенез основних клінічних синдромів. Класифікація. Клінічні прояви та діагностика окремих форм. Диференційний діагноз. Ускладнення (еклампсія, гостра ниркова та хронічна ниркова недостатність и др.). Лікування з урахуванням морфологічного варіанту та клінічного перебігу. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
 130. Визначення, етіологія, патогенез нефротичного синдрому. Клінічні прояви. Критерії діагностики та диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування.
 131. Пієлонефрити. Визначення. Первинний та вторинний пієлонефрит. Клінічні прояви. Інструментальні та лабораторні методи діагностики. Диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування.
 132. Визначення, етіологія, патогенез тубуло-інтерстиціального нефриту. Клінічні прояви. Критерії діагностики та диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування. Невідкладна допомога при гострій нирковій недостатності. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
 133. Визначення, етіологія, патогенез амілоїдозу. Класифікація. Клінічні прояви амілоїдозу нирок. Критерії діагностики. Диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування.

134. Гостра та хронічна ниркова недостатність. Визначення. Етіологічні фактори. Патогенез уражень органів та систем, їх клінічні прояви. Поняття “хронічна хвороба нирок”. Класифікація. Клініка та зміни лабораторних показників залежно від стадії. Диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування на різних стадіях. Нирковозамісна терапія: гемодіаліз, трансплантація нирок.

16. ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ ТА РОБІТ ДО ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

1. Опанування навичками аналізувати дані лабораторних методів дослідження (тест толерантності до глюкози, глікемічний та глюкозуричний профіль, С-пептид, HbA1c).

2. Опанування навичками надання медичної допомоги у хворих з кетоацидозом, за діабетичної та гіпоглікемічної ком.

3. Опанування навичками визначення ступеня зоба.

4. Опанування навичками трактування даних ультразвукового обстеження та доплерографії щитоподібної залози.

5. Опанування навичками трактування результатів ЕКГ та рефлексометрії для характеристики функції щитоподібної залози.

6. Опанування навичками трактування даних гормонального обстеження, ультразвукового обстеження, артеріографії надниркових залоз.

7. Опанування навичками трактування даних комп'ютерної томографії, МРТ надниркових залоз.

8. Опанування навичками трактування даних краніограми, та даних КТ, МРТ черепа.

9. Опанування навичками визначення ступеня ожиріння по ІМТ.

10. Опанування навичками оцінки статевого розвитку.

11. Опанування навичками трактування «кісткового віку» за даними рентгенографії.

12. Опанування навичками трактування даних ендоскопічного дослідження травного тракту.

13. Опанування навичками трактування даних променевого (рентгенологічного та сонографічного) дослідження травного тракту та органів черевної порожнини.

14. Опанування навичками трактування даних дослідження секреторної функції шлунку (рН-метрії).

15. Опанування навичками трактування даних мікробіологічного та біохімічного дослідження жовчі.

16. Опанування навичками трактування даних біохімічного (функціональні печінкові проби) аналізу крові.

17. Опанування навичками трактування даних імуноферментних досліджень крові та калу.

18. Техніка проведення пункції черевної порожнини (парацентез).

19. Техніка очищення кишківника (гіпертонічна, очисна і сифонна клізми, пальцеве очищення прямої кишки).

20. Призначати лікування, визначати прогноз, проводити первинну та вторинну профілактику при захворюваннях травного каналу, гепатобіліарної системи та підшлункової залози.

21. Організація лікувального харчування. Консультації пацієнтів з питань раціонального і дієтичного харчування.

22. Техніка приготування фітозборів, настоїв, відварів.

23. Опанування навичками вимірювання артеріального тиску.

24. Опанування навичками аналізувати лабораторні дані (загальний аналіз крові, загальний аналіз сечі, за Нечипоренком та Зимницьким, дані мікробіологічного дослідження сечі, загальний білок та білкові фракції, креатинін, сечовину, сечову кислоту крові, електроліти крові, показники імунного статусу, гострофазові показники крові, дані серологічних досліджень при аутоімунних процесах, лабораторні показники функціонального стану печінки та нирок).

25. Опанування навичками трактування даних променевих досліджень органів сечовивідної системи.

26. Опанування навичками надання медичної допомоги при гострій нирковій недостатності.

17. МЕТОДИ ТА ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ

Оцінка за модуль визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах) та оцінки підсумкового модульного контролю (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Початковий рівень знань визначається на першому практичному занятті за допомогою письмової контрольної роботи, яка складається з тестових завдань.

Поточний контроль. Поточний контроль здійснюється відповідно до конкретних цілей на кожному практичному занятті, засвоєння змістових модулів (проміжний контроль) – на останньому занятті кожного змістового модулю. Для контролю рекомендується застосовувати наступні засоби діагностики рівня підготовки студентів: комп'ютерні тести, контроль виконання практичних навичок з методів обстеження хворого з подальшою інтерпретацією отриманих даних, аналіз результатів інструментальних та лабораторних досліджень.

Вага кожної теми в межах одного модуля має бути однаковою і визначається кількістю тем в модулі.

Підсумковий контроль. Підсумковий модульний контроль здійснюється по завершенню вивчення всіх тем модуля на останньому контрольному занятті з модуля.

Проводиться шляхом усного опитування, написання письмових робіт, тестів, вирішення ситуаційних завдань, демонстрації практичних навичок.

Підсумковий модульний контроль з модулю 1 передбачає 4 етапи:

- 1) тестовий контроль рівня теоретичної підготовки студентів.
- 2) демонстрацію виконання практичних завдань та робіт з переліку, рекомендованого до підсумкового модульного контролю (інтерпретація результатів лабораторних досліджень крові, сечі, калу, фракційного дослідження шлункового вмісту, жовчі, рН-метрії, інструментальних та променевих методів дослідження);
- 3) контроль практичних навичок, який складається із обстеження хворого (опитування, фізичне обстеження, складання плану обстеження хворого, обґрунтування попереднього діагнозу, проведення диференційного діагнозу, призначення лікування);
- 4) письмове (усне) опитування за переліком питань для підготовки студентів до підсумкового модульного контролю (5 питань та одна нетипова ситуаційна задача).

Примітка. Тестовий контроль знань студентів та демонстрація виконання практичних завдань та робіт проводяться на передостанньому (за розкладом) практичному занятті на кафедрі.

До підсумкових контролів допускаються студенти, які повністю відвідали аудиторні навчальні заняття з дисципліни, передбачені навчальною програмою, та при вивченні відповідного модуля набрали кількість балів, не меншу за мінімальну. Студенту, який не виконав всі види робіт, передбачені навчальною програмою, з поважної причини, вносяться корективи до індивідуального навчального плану і дозволяється відпрацювати академічну заборгованість до певного визначеного терміну.

18. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТА З ДИСЦИПЛІНИ

Оцінювання поточної навчальної діяльності, модульного контролю та дисципліни в цілому здійснюється відповідно до «Інструкції щодо оцінювання навчальної діяльності студентів Буковинського державного медичного університету в умовах впровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу» (схваленої рішенням Вченої ради від 29 травня 2014 року, протокол № 9). Оцінка з внутрішньої медицини виставляється

студентам, яким зараховані усі модулі з дисципліни. Оцінка з дисципліни є середньою з оцінок за модулі, на які структурована навчальна дисципліна.

Заохочувальні бали за рішенням Вченої Ради можуть додаватися до кількості балів з дисципліни студентам, які мають наукові публікації або зайняли призові місця за участь у олімпіаді з дисципліни серед ВНЗ України та інше.

Об'єктивність оцінювання навчальної діяльності студентів має перевірятися статистичними методами (коефіцієнт кореляції між поточною успішністю та результатами підсумкового модульного контролю).

Перерахунок оцінки за багатобальною шкалою здійснюється з урахуванням кількості практичних занять в модулі 1 – 32 оцінюваних тем (33 занять). Максимальна кількість балів, що присвоюється студентам при засвоєнні кожного модулю (залікового кредиту) – 200, в тому числі за поточну навчальну діяльність – 120 балів (60%), за результатами модульного підсумкового контролю – 80 балів (40%).

Критерії оцінювання студентів при вивченні модуля 1

Номер модуля кількість навчальних годин/кількість кредитів	Кількість змістових модулів, їх номери	Кількість оцінюваних тем (практичних зараза)	Конвертація у бали традиційних оцінок					Мінімальна кількість
			Традиційні оцінки				Бали за виконання індивідуального завдання як виду СРС	
			5	4	3	2		
МОДУЛЬ 1. Основи внутрішньої медицини (ендокринологія, гастроентерологія, ревматологія, нефрологія)								
Модуль 1 210/7	5 №1-3	32	3,5	3	2	0	8	72

Максимальні бали оцінювання студентів під час вивчення модуля 1

Модуль 1. Основи внутрішньої медицини (ендокринологія, гастроентерологія, ревматологія, нефрологія)			
	<i>№ теми</i>	<i>Макс. бал</i>	<i>Мінімальн. бал</i>
<i>Змістовий модуль 1</i>	1	-	-
	2	3,5	2
	3	3,5	2
	4	3,5	2
	5	3,5	2
	6	3,5	2
	7	3,5	2
	8	3,5	2
<i>Змістовий модуль 2</i>	9	3,5	2
	10	3,5	2
	11	3,5	2
	12	3,5	2
	13	3,5	2
<i>Змістовий модуль 3</i>	14	3,5	2
	15	3,5	2
	16	3,5	2
	17	3,5	2
	18	3,5	2
	19	3,5	2
	20	3,5	2
	21	3,5	2
	22	3,5	2
	<i>Змістовий модуль 4</i>	23	3,5

	24	3,5	2
	25	3,5	2
	26	3,5	2
Змістовий модуль 5	27	3,5	2
	28	3,5	2
	29	3,5	2
	30	3,5	2
	31	3,5	2
	32	3,5	2
	33	3,5	2
Індивідуальна робота студентів		8	8
Всього		120	72

Перерахунок поточної успішності студентів при вивченні модуля 1:

оцінка “відмінно” – 3,5 бали;

оцінка “добре” – 3 бали;

оцінка “задовільно” – 2 бали;

оцінка “незадовільно” – 0 балів.

Максимальна оцінка за *індивідуальну самостійну роботу* студента складає 8 балів.

За поточну навчальну діяльність студент може отримати **максимум** 120 балів. Ця оцінка вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці “відмінно” (3,5 бали), на кількість тем у модулі з додаванням балів за індивідуальну самостійну роботу (8 балів).

$32 \text{ тем} \times 3,5 = 112 + 8 \text{ (ІСРС)} = 120 \text{ балів.}$

Мінімальна кількість балів, яку може набрати студент при вивченні модуля, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці “задовільно” (2 бала), на кількість тем у модулі, що підлягають оцінюванню (32 тем) з додаванням балів за індивідуальну самостійну роботу (8 балів):

$32 \text{ тем} \times 2 = 64 + 8 \text{ (ІСРС)} = 72 \text{ бали.}$

Бали з дисципліни для студентів, які успішно виконали програму з дисципліни, конвертуються **кафедрою** у традиційну чотирибальну шкалу за абсолютними критеріями як нижченаведено у таблиці.

Оцінка за 200-бальною шкалою	Оцінка за чотирибальною шкалою
Від 180 до 200 балів	«5»
Від 150 до 179 балів	«4»
Від 149 до мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	«3»
Нижче мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	«2»

Бали шкали ECTS у чотирибальну шкалу НЕ КОНВЕРТУЮТЬСЯ і навпаки.

Студенти, які навчаються на одному факультеті, курсі, за однією спеціальністю, на основі кількості балів, набраних з дисципліни, ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Оцінка ECTS	Статистичний показник
«A»	Найкращі 10 % студентів
«B»	Наступні 25 % студентів
«C»	Наступні 30 % студентів
«D»	Наступні 25 % студентів
«E»	Останні 10 % студентів

Ранжування з присвоєнням оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» проводиться **деканатами** для студентів відповідного курсу та факультету, які навчаються за однією спеціальністю і **успішно** завершили вивчення дисципліни.

Студенти, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку студентів, що ранжуються, навіть після перескладання модуля. Такі студенти після перескладання автоматично отримують бал «Е».

Оцінки з дисципліни «FX», «F» («2») виставляються студентам, яким не зараховано хоча б один модуль з дисципліни після завершення її вивчення.

Оцінка «FX» виставляється студентам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий модульний контроль. Ця категорія студентів має право на перескладання підсумкового модульного контролю за затвердженим графіком (але не пізніше початку наступного семестру). Повторне складання підсумкового модульного контролю дозволяється не більше двох разів.

Оцінка «F» виставляється студентам, які відвідали усі аудиторні заняття з модуля, але не набрали мінімальної кількості балів за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового модульного контролю. Ця категорія студентів має право на повторне вивчення модуля.

За дозволом ректора студент може підвищити оцінку з дисципліни шляхом перескладання підсумкового модульного контролю (не більше трьох разів за весь період навчання).

Оцінка ECTS у традиційну чотирибальну шкалу НЕ конвертується, оскільки шкала ECTS та чотирибальна шкала є незалежними.

19. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

19.1. Основна (базова)

1. Внутрішня медицина: підручник: у 3-х т. – Т. 1 / К.М. Амосова, О.Я. Бабак, В.М. Зайцева [та ін.]; за ред. К.М. Амосової. – К.: Медицина, 2008. – 1056 с.
2. Внутрішня медицина: підручник: у 3-х т. – Т. 2 / А.С. Свінцицький, Л.Ф. Конопльова, Ю.І. Фещенко [та ін.]; за ред. К.М. Амосової. – К.: Медицина, 2009. – 1088 с.
3. Денисюк В.І. Доказова внутрішня медицина: підручник / В.І. Денисюк, О.В. Денисюк. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2011.– 928 с.
4. Передерій В.Г. Основи внутрішньої медицини: підручник: у 3-х т. – Т. 1 / В.Г. Передерій, С.М. Ткач. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 636 с.
5. Передерій В.Г. Основи внутрішньої медицини: підручник: у 3-х т. – Т. 2 / В.Г. Передерій, С.М. Ткач. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 781 с.
6. Ендокринологія: підручник / За ред. проф. П.М.Боднара. – Вінниця: Нова Книга, 2017. – 456 с.
7. Harrison's Endocrinology, Fours Eddition/edited by J.Larry Jameson. – McGrow Hill Education, 2017.- 598 p.
8. Эндокринология: учебник для студ. высших мед. учеб. заведений/[П.Н.Боднар, Г.П.Михальчишин, Ю.И.Комисаренко и др.]; Под ред. проф. П.Н.Боднаря. – Изд. 2.– Винница: Нова Книга, 2015

19.2. Допоміжна

1. Алгоритми в практиці гастроентеролога: довідник / Г.Д. Фадєєнко, Л.М. Пасієшвілі, М.О. Бабак [та ін.]; за ред. О.Я. Бабака, Н.В. Харченко. – К.: Бібліотека «Здоров'я України», 2015. – 162 с.
2. Класифікації захворювань органів травлення: довідник / О.Я. Бабак, О.А. Голубовська, Н.Б. Губергріц [та ін.]; за ред. Н.В. Харченко. – Кіровоград: ПП «Поліум», 2015. – 54 с.

3. Клінічна гастроентерологія з основами ендоскопії та ультразвукової діагностики: навчальний посібник / В.І. Вдовиченко, Є.Я. Склярів, А.В. Острогляд [та ін.]; за ред. В.І. Вдовиченка. – Львів, 2012. – 358 с.
4. Передерій В.Г. Практична гастроентерологія. Сучасна тактика й алгоритми ведення хворих з основними гастроентерологічними захворюваннями і синдромами: посібник для лікарів / В.Г. Передерій, С.М. Ткач. – Вінниця: Нова Книга, 2012. – 730 с.
5. Пороки серця в практиці сімейного лікаря / А.С. Свінціцький, І.М. Щуліпенко, О.М. Гиріна, В.І. Бульда; за ред. А.С. Свінціцького, І.М. Щуліпенка. – К.: МПБП «ГОРДОН», 2010. – 444 с.
6. Практическая ревматология: современные акценты: справочное издание / Ю.В. Белявская, О.П. Борткевич, А.М. Гнилорыбов [и др.]; под ред. О.Б. Яременко. – 2-е изд., доп. – К.: Библиотека «Здоров'я України», 2015. – 536 с.
7. Провідні синдроми в гастроентерології: навчальний посібник / А.Е. Дорофєєв, М.М. Руденко, О.В. Томаш [та ін.]; за ред. А.Е. Дорофєєва. – Донецьк: Донбас, 2012. – 171 с.
8. Ревматичні хвороби та синдроми / А.С. Свінціцький, О.Б. Яременко, О.Г. Пузанова, Н.І. Хомченкова. – К.: «Книга плюс», 2006. – 680 с.
9. Свінціцький А.С. Діагностика та лікування ревматичних захворювань / А.С. Свінціцький. – К.: Видавничий дім «Медкнига», 2017. – 372 с.
10. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії: довідник-посібник / за ред. Ю.М. Мостового. – 16-те вид., доп. і перероб. – К.: Центр державного земельного кадастру, 2014. – 679 с.
11. Пашковська Н.В., Павлович Л.Б., Піддубна А.А., Маслянко В.А., Оленович О.А., Паньків І.В., Абрамова Н.О. / За редакцією проф. Пашковської Н.В./ Навчальний посібник для самостійної роботи студентів IV курсу «Основи діагностики, лікування та профілактики основних ендокринних захворювань (2-ге видання доповнене)». – Чернівці: Місто, – 2019. – 156 с.
12. Пашковська Н.В., Павлович Л.Б., Піддубна А.А., Маслянко В.А., Оленович О.А., Паньків І.В., Абрамова Н.О. / За редакцією Пашковської Н.В. / Навчальний посібник для самостійно роботи студентів VI курсу «Ведення хворих із основними симптомами та синдромами вендокринологічної клініци. (2-ге видання доповнене)». – Чернівці: Місто, – 2019. – 130 с.
13. Пашковська Н.В., Урбанович А.М., Маслянко В.А., Павлович Л.Б., Оленович О.А., Піддубна А.А., Паньків І.В., Абрамова Н.О. Навчальний посібник «Невідкладна ендокринологія: клінічні настанови та тестові завдання». – Чернівці: Місто, – 2019. – 154 с.
14. N.V. Pashkovska, O.A. Olenovych, L.B. Pavlovych, V.A. Maslyanko, A.A., Piddubna, I.V. Pankiv, N.O. Abramova/ edited by Pasjkovska N.V. / Practical Endocrinology: educational manual to practical classes: Educational manual/– Chernivtsi: Meduniversity, 2019. – 118 p.

Інформаційні ресурси

<https://moz.gov.ua/>

<http://moodle.bsmu.edu.ua>

<http://medlib.bsmu.edu.ua>

<http://irbis.bsmu.edu.ua/cgi->

[bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=MEDLIB&P21DBN=MEDLIB&LNG=uk](http://irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=MEDLIB&P21DBN=MEDLIB&LNG=uk)

<https://studrada.bsmu.edu.ua/>

<http://123.bsmu.edu.ua/login/index.php>

20. УКЛАДАЧІ ДОВІДНИКА ДЛЯ СТУДЕНТА (СИЛАБУСУ)

1. Федів Олександр Іванович - завідувач кафедри внутрішньої медицини, професор, д.мед.н.;
2. Гончарук Людмила Михайлівна – доцент кафедри внутрішньої медицини, к.мед.н.

Начальник навчального відділу

В.М.Ходоровський